ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

№05 (131) 2011

10 День лицарів «блакитних шоломів»

28 Від 13-ї армії до 13-го АК: 70 років мужності і звитяги

32 Спасибі, мамо, за сина-солдата!

Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Віктор Янукович:

«Перемога наших батьків надихає нас на працю заради сьогодення і майбутнього. Створити таку країну, якою би пишались і ми, і майбутні покоління»

9 Травня український народ відзначив 66-ту річницю Перемоги у Великій Вітчизняній війні.

У Києві урочистості розпочалися з церемонії покладання Президентом України Віктором Януковичем вінків і квітів до Могили Невідомого солдата у парку Вічної Слави. Разом із Главою держави в урочистій ході від площі Слави до Могили Невідомого солдата взяли участь Глава Адміністрації Президента України Сергій Льовочкін, Голова Верховної Ради України Володимир Литвин, Прем'єр-міністр України Микола Азаров, Секретар Ради національної безпеки і оборони України Раїса Богатирьова, Міністр оборони України Михайло Єжель, начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник Григорій Педченко, голова Київської міської державної адміністрації Олександр Попов, народні депутати України, члени Кабінету Міністрів, ветерани Великої Вітчизняної війни, представники громадськості, кияни.

Після покладання вінка до Меморіалу присутні вшанували хвилиною мовчання пам'ять воїнів, полеглих у роки Великої Вітчизняної війни, а військовослужбовці Почесної варти Міністерства оборони України — шістьма залпами з особистої зброї та урочистим маршем.

Святкування Дня Перемоги продовжилося на головній вулиці столиці України — Хрещатику — урочистою ходою ветеранів «Вклонімося великим тим рокам!». Її відкрив бронетранспортер Збройних Сил України з автентичною копією Прапора Перемоги на борту у супроводі офіцера окремого полку Президента України.

Після урочистої ходи відбувся святковий мітинг-концерт «Ту славну весну не забути довіку!».

— Сьогодні ми святкуємо видатну подію нашої історії. 66 років тому український народ, пліч-о-пліч з іншими народами Європи і світу, переміг найстрашнішого ворога людства — нацизм. Примарі смерті та рабства був протиставлений героїзм та самопожертва мільйонів людей, їхнє прагнення до свободи, миру і щастя, — наголосив у своїй промові Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Віктор Янукович.

Глава держави відзначив, що завдяки ратному подвигу наших батьків і дідів сили зла, які прагнули поневолити і знищити цілі народи, були переможені.

— День Перемоги — найважливіша віха на шляху творення нового гуманного світу. 9 Травня для всіх нас — священна дата. Вона омита кров'ю героїв, мучеників і праведників цього світу. Пам'ять про них ніколи не зітреться. Перемога наших батьків надихає нас на працю заради сьогодення і майбутнього. Створити таку країну, якою би пишались і ми, і майбутні покоління, — наголосив Віктор Янукович.

Глава держави звернувся до представників влади і депутатів усіх рівнів із проханням і вимогою бути особливо уважними і турботливими до ветеранів і їх потреб.

— Герої, які не скорилися перед ворогом, не повинні жити у бідності і самотності. Цього ми не допустимо, — підкреслив Віктор Янукович.

Київ

«Ту славну весну не забути довіку!»

В містах і селищах України пройшли урочистості з нагоди святкування 66-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні

Севастополь

Івано-Франківськ

Вінниця

Одеса

Житомир

Львів

Харків

Дніпропетровськ

Васильків

Верховна Рада України ухвалила Закон «Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2011 році для участі у багатонаціональних військових навчаннях»

12 травня 269 голосами народних депутатів Верховна Рада України ухвалила Закон «Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2011 році для участі у багатонаціональних військових навчаннях».

Цим Законом схвалено Рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2011 році для участі в українсько-американському навчанні «Репід Трайдент — 2011», українсько-білорусько-російському навчанні, багатонаціональному навчанні «Козацький Степ — 2011», багатонаціональному навчанні «Ротаційні сили Чорноморського регіону — 2011», українсько-румунському навчанні, багатонаціональному навчанні «Джекал Стоун — 2011», багатонаціональному навчанні «Бар'єр — 2011», українсько-американському навчанні «Сі Бриз — 2011», українсько-російському навчанні «Фарватер Миру — 2011», українсько-американсько-польському навчанні «Безпечне Небо — 2011», українсько-білоруському навчанні із залученням чергових сил з протиповітряної оборони, українсько-російському навчанні із залученням чергових сил з протиповітряної оборони.

Прийняття Закону обумовлено необхідністю виконати процедури, визначені Конституцією України, щодо схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів інших держав на територію України для участі у багатонаціональних навчаннях, які будуть проводитися у 2011 році на території України відповідно до міжнародних угод України у військовій сфері.

Міністр оборони України Михайло Єжель: «Україна і країни Вишеградської четвірки спільно можуть реалізувати різні проекти у військовій і військово-технічній галузях»

Таке переконання висловив Міністр оборони України Михайло Єжель за підсумками зустрічі з керівниками оборонних відомств країн Вишеградської четвірки, яка відбулася у словацькому місті Левоча.

— В ході зустрічі ми домовилися, що визначимо проекти, які можуть бути цікаві як для України, так і для Вишеградської четвірки, — відзначив глава вітчизняного оборонного відомства.

На переконання Михайла Єжеля, формувати спільно проекти значно вигідніше для усіх країн. Як приклад він навів можливість постачання українських двигунів для ракетних катерів класу «Тарантул» Війська Польського.

— Це питання було обговорено з моїм польським колегою під час двосторонньої зустрічі, — зазначив Міністр оборони України.

Михайло Єжель також повідомив, що у Левочі було підписано дві міжвідомчі угоди: між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Словацької Республіки про співробітництво у військовій сфері та між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про співробітництво у галузі військової географії.

— Я запросив міністрів оборони країн Вишеградської четвірки відвідати державне підприємство «Антонов». Рівень будівництва літаків на цьому підприємстві, потужності авіабудівної галузі України, поза сумнівом, заохотять до співпраці з нашою країною в цьому напрямку, — підкреслив глава вітчизняного оборонного відомства.

Ще одним спільним проектом, за словами Михайла Єжеля, стане створення вже у цьому році українсько-польсько-литовської бригади.

— Президенти України і Польщі обговорили це питання і поставили відповідне завдання щодо створення спільної бригади в поточному році. З польським міністром оборони ми розглянули низку конкретних аспектів співпраці за цим напрямком, і, відповідно, поставимо нашим начальникам генеральних штабів завдання до липня-серпня цього року підготувати пропозиції щодо структури та систем озброєння цієї бригади. До жовтня-листопада ми доповімо нашим Президентам про створення бригади, — повідомив Міністр оборони України.

Відповідаючи на запитання журналістів щодо можливої зміни формату співробітництва України з країнами Вишеградської четвірки після проголошення нашою державою позаблокового статусу, Михайло Єжель підкреслив, що Україна не має намірів ізолюватися.

— Ми продовжуємо співпрацювати у будь-якій сфері, у тому числі, у військовій та військово-технічній, — наголосив глава вітчизняного оборонного відомства.

Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник Григорій Педченко: «План виконання домовленостей, досягнутих під час засідань і зустрічей у Брюсселі, Збройні Сили України послідовно реалізовуватимуть спільно з іноземними партнерами»

11 травня начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник Григорій Педченко провів офіційні переговори з Генеральним директором Міжнародного військового штабу НАТО генерал-лейтенантом Юргеном Борнеманом.

На початку зустрічі начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник Григорій Педченко подякував гостям за теплий прийом і якісну організацію засідань Військового комітету НАТО на рівні начальників генеральних штабів, які нещодавно відбулися у Брюсселі. Делегація Збройних Сил України мала змогу ознайомити військове керівництво Альянсу та начальників генеральних штабів країн-членів НАТО з новим комплексом стратегічних документів у сфері національної безпеки і оборони України та відповісти на запитання, що становили взаємний інтерес.

— Атмосфера відкритості, довіри та взаємоповаги, створена під час цих засідань, сприяла плідній співпраці і виконанню запланованих заходів у повному обсязі та з максимальною ефективністю, — наголосив генерал-полковник Григорій Педченко.

Головнокомандувач Збройних Сил України також додав, що збереження існуючого формату проведення Військового комітету НАТО з Україною не тільки відповідає стратегічному рівню двостороннього партнерства, але й створює умови для просування вперед спільних військових проектів.

— Діалог між НАТО та Україною вже налагоджено, і він ефективно працює. Сьогодні Альянс прагне його подальшого розвитку, — наголосив наприкінці зустрічі Генеральний директор Міжнародного військового штабу НАТО генерал-лейтенант Юрген Борнеман.

Після проведення офіційних переговорів з начальником Генерального штабу — Головнокомандувачем Збройних Сил України делегація Альянсу на чолі з Генеральним директором Міжнародного військового штабу НАТО генерал-лейтенантом Юргеном Борнеманом здійснила візит ввічливості до заступника Міністра оборони України Володимира Омельянчука.

У бригаді тактичної авіації, що у Миколаєві, випробовували 5 нових літаків Л-39, що підготовлені для пілотажної групи «Українські соколи»

13 травня, у бригаді тактичної авіації відбулись підбиття підсумків двох льотних змін, які відбулись в авіаційній частині напередодні.

Варто зазначити, що спеціальним завданням на обидві льотні зміни було випробування 5 нових літаків Л-39, що отримала авіаційна частина з двох державіапідприємств оборонного відомства.

—Крилаті машини під час польотів себе зарекомендували добре, відтак повністю готові до використання у групі «Українські соколи», — розповів офіцер.

Авіатори виконували завдання як на навчальних літаках Л-39 так і на бойових Су-25 та Су-25У. Протягом двох діб вони здійснили 59 літако-вильотів, провівши у небі понад 20 годин.

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:
Володимир ГОРІШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Заступник головного редактора:
Андрій ЧЕРНЯК

Відповідальний секретар:
Володимир КОСЕНКО

Начальник відділу оборонної політики та життєдіяльності військ:
Вячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Начальник відділу міжнародного військового співробітництва:
Руслан ТКАЧУК

Начальник відділу ілюстрацій, технічного оформлення та реклами:
Василь ПОТАПЧУК

Дизайн та верстка:
Андрій ПОГОРЄЛОВ

Літературні редактори:
Зоя ІЛЬЇНА
Лілія ВЛАСЮК

Обкладинка:
Андрій МОСІЄНКО

Засновник:
Міністерство оборони України

Адреса редакції:
вул. Мельникова, 81.
04050, Київ, Україна, а/с 72.

Телефони редакції:
(044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.

E-mail: viysko2003@ukr.net;

Електронна версія журналу:
www.vu.mil.gov.ua

Підписано до друку: 17.05.2011 р.

Передплатний індекс: 74101

Передплату можна оформити в усіх поштових відділеннях зв'язку.

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.

Рік заснування часопису —1994

Перший редактор: Вячеслав Болотнюк

Друк: ТОВ «Поліграф-Експрес»

Телефон з питань розміщення реклами: (044) 483-08-39

Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Віктор Янукович:
«Рішення, яке було прийнято по програмі «корвет», вже в дії. До 2021 року ми повинні завершити цю програму і побудувати чотири таких воєнних судна»

17 травня в рамках робочої поїздки до Миколаєва Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Віктор Янукович відвідав Державну акціонерну холдингову компанію «Чорноморський суднобудівний завод», де взяв участь в урочистостях з нагоди закладки головного корабля класу «корвет» проекту 58250, який планується передати Військово-Морським Силам України у 2016 році.

У церемонії взяли участь заступник голови Адміністрації Президента України Ірина Акімова, Міністр оборони України Михайло Єжель, командувач Військово-Морських Сил України адмірал Віктор Максимов, голова Миколаївської облдержадміністрації Микола Круглов, Голова наглядової ради компанії «Смарт-холдинг» Вадим Новинський, керівництво «Чорноморського суднобудівного заводу», представники державних, обласних та міських органів державної влади.

Президент України встановив закладну дошку на блок корабля. На згадку Віктору Януковичу подарували її копію.

Як відзначив Глава держави на розширеному засіданні регіонального Комітету з економічних реформ при Миколаївській облдержадміністрації, до 2021 року має бути завершено виробництво серії кораблів класу «корвет», яке відбувається зараз на «Чорноморському суднобудівному заводі» у Миколаєві.

— Те рішення, яке було прийнято по програмі «корвет», вже в дії. У цьому році — це тільки перший крок. До 2021 року ми повинні завершити цю програму і побудувати чотири таких воєнних судна. Це — чудовий проект. Безумовно, він буде модернізуватися і ще покращуватися, — підкреслив Президент України Віктор Янукович.

Довідка. У грудні 2009 року ДАХК «Чорноморський суднобудівний завод» виграв конкурс Міністерства оборони України на будівництво кораблів класу «корвет» для Військово-Морських Сил України. У березні 2010 року фахівці підприємства приступили до обробки металу для збірки заставної секції українського корвета. Прийнята у березні 2011 року Концепція цільової оборонної програми будівництва кораблів класу «корвет» передбачає створення серії корветів, які увійдуть до складу Військово-Морських Сил України до 2021 року. Фінансування будівництва корабля передбачено державним оборонним замовленням на 2011 рік. Торік державним бюджетом було виділено 1,2 мільйони гривень на закладку першого корабля класу «корвет». Дедвейт корабля 2,5 тисячі тонни, довжина — 110 метрів, екіпаж — 110 чоловік.

Заклик ветеранів Військово-Морських Сил щодо всеукраїнського збору коштів на побудову бойового корабля класу «корвет» для ВМС України, викликала в суспільстві неабиякий резонанс. Зокрема Міністр оборони України Михайло Єжель вже висловив свою цілковиту підтримку цієї ідеї, та навів приклад побудови есмінця «Новик» для російського імператорського флоту під час російсько-японської війни, що здійснювалася на добровільні народні пожертви. І це далеко не єдиний випадок побудови бойових кораблів за народні кошти.

Навесні 1862 року американці розпочали спорудження броненосця «Пальметто Стэйт» (Palmetto State). Він отримав назву «дамської канонерки», оскільки кошти на його зведення вносили заможні леді. Жінки зібрали 200 тисяч доларів, що становило 15 відсотків від всієї вартості корабля. Цей метод фінансування будівництва бойових кораблів вперше використали в Новому Орлеані та Річмонді. Після вдалого експерименту побудова кораблів «всією громадою» заслужила в американському суспільстві повагу та довіру. Такі жіночі організації зі збору коштів, як «Gunboat Fairs» та «Gunboat Quilts», стали невід'ємною частиною заходів створення збройних сил Конфедерації.

Часто для побудови бойових кораблів використовувалися зібрані громадою кошти і в Російській імперії. Під час російсько-японської війни 6 лютого 1904 року було створено Комітет з підсилення вій-

«ЗБУДУЄМО КОРВЕТ ГРОМАДОЮ!»

Історії відомі неподинокі випадки, коли на добровільні пожертви людей військові арсенали поповнювалися десятками кораблів, літаків та іншою військовою технікою

ськового флоту. За ініціативою графа Льва Кочубея, розпочався збір грошей на придбання нових кораблів замість затонулих. Найактивніше пожертви вносили дворяни, службовці морського і військового відомств та селяни. Більшість переказів становили 1 рубль, але були і значні пожертви. Так, емір Бухарський вніс мільйон рублів, а генерал-майор граф Шереметьєв 200 тисяч. За два роки було зібрано понад 17 мільйонів рублів. На добровільні пожертви збудували 18 есмінців, 2 підводних та 2 напівпідводних човни. Комітету з підсилення військового флоту дозволялося не тільки збирати кошти, а й укладати контракти на побудову кораблів. Останнім кораблем, який комітет передав флоту був есмінець «Новик». Звіти про фінансову діяльність Комітету публікувалися в газеті «Новое время».

«Новик». Один з есмінців, збудований на пожертви громадян

Особливо значними були пожертви громадян СРСР на побудову бойових кораблів під час Другої світової війни. З осені 1942-го року до кінця 1943-го на Північний флот надійшло 7 підводних човнів класу «Малютка», збудованих на особисті заощадження людей. На побудову двох підводних човнів «Ленинский комсомол» та «Челябинский комсомолец» протягом місяця було зібрано понад 55 мільйонів карбованців. Ініціаторами збору коштів на спорудження кораблів для балтійського флоту, стали мешканці Кіровської області, яких через деякий час підтримала молодь західного Сибіру. Навесні 1943-го року морякам передали 5 торпедних катерів, збудованих на кошти алтайської молоді. Загалом, до кінця війни за гроші жителів алтайського краю було збудовано 9 торпедних катерів. Побудову ще одного катера для Балтики фінансували і мешканці Омська. Кошти в Фонд оборони передали не тільки робітники та селяни. Іноді від приватних осіб гроші надходили, навіть, з-за кордону. Відомий цілому світові композитор Сергій Рахманінов переказав у фонд Червоної армії надходження від кількох концертів у США. Передав у фонд оборони свою Сталінську премію і Михайло Шолохов. На добровільні пожертви населення для Радянської армії було побудовано 2,5 тисячі бойових літаків, кілька тисяч танків, 8 підводних човнів та 16 катерів.

З осені 1942–го року до кінця 1943–го на Північний флот надійшло 7 підводних човнів класу «Малютка», збудованих на особисті заощадження людей.

Всі згадані факти пожертв громадян на побудову військового флоту здійснювалися в часи перебування держав у стані війни. Але сама ідея пожертвувати власним достатком заради захисту своїх співгромадян та підвищення бойового потенціалу держави, безумовно, варта уваги і в мирний час.

Ветерани флоту вже створили благодійну організацію «Фонд відродження українського флоту», президентом якої обрали віце-адмірала у відставці Миколу Клітного. Як заявив начальник прес-центру організації капітан 1- го рангу у відставці Анатолій Данілов — ВМС це один з атрибутів державності, це світовий імідж України та пересторога противникам Незалежності. За словами Анатолія Данілова усі кошти на побудову корвету благодійна організація планує отримуватиме насамперед від вітчизняних меценатів та представників української діаспори. Звітність за використані кошти передбачена статутом Фонду. Охочі надати фінансову допомогу вже є. Як заявив Міністр оборони України Михайло Єжель, до нього вже звернулася людина, готова пожертвувати на побудову корабля перший мільйон.

Андрій ЧЕРНЯК

Кожен, хто бажає долучитися до побудови українського корвета може надіслати кошти на рахунок благодійної організації «Фонд відродження Українського флоту»
ОКПО 37636604
МФО 324935
СФ ПАО КБ «Приватбанк»
Поточний рахунок 26000060489109

«ПІВНІЧНИЙ СОКІЛ–2011»:

мінус 45 за Цельсієм. Політ нормальний

Екіпажі військово-транспортного літака ІЛ-76МД успішно здійснили операцію з перевезення понад 600 тисяч літрів пального на датську полярну станцію «Норд»

Протягом березня–квітня українські екіпажі військово-транспортної авіації брали участь у спільній українсько-датській операції «Північний сокіл–2011». В рамках її проведення військово-транспортним літаком Іл-76МД Повітряних Сил ЗС України перевезено понад 600 тисяч літрів пального та інший вантаж з авіабази ВПС США «Туле» на датську полярну станцію «Норд» на острові Гренландія. Польоти проходили в суворих арктичних умовах, адже температура в Гренландії на той час сягала мінус 40–45 градусів за Цельсієм.

Але найбільша складність виконання завдань полягала в тому, що літаку доводилось приземлятись на необладнану крижану злітну смугу, яка до того ж має мінімум довжини для літаків цього типу. Жодного аеродромного оснащення на станції теж немає, отож доводиться сідати і злітати з аеродрому лише завдяки пілотській майстерності і точному штурманському розрахунку.

Українські льотчики вже втретє беруть участь у подібній операції. Датська сторона дуже зацікавлена у продовженні співпраці, адже на полярну станцію доставити пальне можна лише у такий спосіб. До того, як за цю справу взялися українці, датські військові самі возили пальне на станцію, але їхні літаки брали в 6 разів менші об'єми пального, тобто лише один 5-тонний резервуар.

Полярна станція знаходиться за 930 кілометрів від Північного полюсу і тут дуже складні метеоумови: постійні сильні вітри й заметілі, низька температура і сліпуча білизна навколо. Смужку пофарбованого червоним льоду, яка позначає арктичний аеродром, розгледіти дуже важко. Та ще важче влучно приземлитись на неї, адже сильні вітри постійно збивають повітряну машину із запланованого курсу. Тому доставляти на станцію пальне можна лише в певний проміжок часу, коли погодні умови дозволяють посадити літак на кригу. Цей період триває лише кілька днів на рік.

Для української сторони вигідно брати участь у «Північному соколі» з кількох причин. По-перше, кошти, які отримані за надання послуг, підуть на відновлення парку авіаційної техніки Повітряних Сил ЗС України. По-друге, екіпажі отримують досвід виконання завдань у складних арктичних умовах. І найголовніше: після закінчення операції «Північний сокіл–2011» на датському військовому аеродромі поблизу Ольборгу, два наші екіпажі готові виконувати будь-які завдання з транспортних перевезень і мають для цього відповідні сертифікати НАТО.

Владислав ВОЛОШИН,
фото Костянтин ПОБОЧНИЙ

ПІОНЕРУ ВІЙСЬКОВОЇ АВІАЦІЇ - 100 РОКІВ!

Державне підприємство Міністерства оборони України «Одеське авіаційно-ремонтне підприємство «ОДЕСАВІАРЕМСЕРВІС»

МУЗЕЙ ЗАВОДУ:

ЩОБ ЗБЕРЕГТИ ДЛЯ НАЩАДКІВ НЕ ТІЛЬКИ СПОГАДИ…

Визначною подією у житті колективу підприємства стало створення історичного Музею Державного підприємства Міністерства оборони України «Одеське авіаційно-ремонтне підприємство «ОДЕСАВІАРЕМСЕРВІС», приурочене до 90-річчя заводу.

Наполегливою працею заводчан: будівельників, дизайнерів, архівістів-істориків, недалеко від прохідної заводу поряд з культурним центром вдалося розмістити унікальну експозицію історії не тільки самого підприємства, а свого роду огляд розвитку авіабудування на півдні України протягом XX століття.

Хочеться назвати той невеличкий творчий колектив, якому прийшлося наполегливо працювати над створенням експозиції музею і урочисто відкрити його у квітні 2001 року. Це завідувач музею, один із перших творців заводського музею, підполковник у відставці Анатолій Шевченко, який понад 25 років віддав службі в частинах ВПС на різних посадах, полковник запасу Володимир Тищенко, а також Юрій Гавришко, Фелікс Гребенщіков та інші.

Багато зусиль доклали вони до формування колекцій музею цінними експонатами, а особливо до їхньої реставрації. Основу експозиції складають колекційні лінії, які не мають аналогів у жодному музеї світу.

У центрі уваги заводчан - монумент першому серійному літаку в історії заводу Анатри - «Анатра-Анасаль», який назавжди застиг на постаменті часу...

Без сумніву, десять років тому зроблено дуже велику державну справу. Це - наша історія. Це - наше сьогодення і наше майбутнє.

З повагою
Директор ДП МО України «Одеське авіаційно-ремонтне підприємство «Одесавіаремсервіс» В. В. ЮХАЧОВ

Михайло Єфімов

Артур Анатра

65121, УКРАЇНА, м. Одеса, пр-кт Маршала Жукова, 32А
тел/факс: +380(48) 765-71-53, +380(48) 719-89-85
E-mail: zez@avirs.ua

ДЕНЬ ЛИЦАРІВ «БЛАКИТНИХ ШОЛОМІВ»

Участь України у миротворчих операціях ООН: досягнення та перспективи

29 травня — Міжнародний день миротворців ООН

29 травня увесь світ відзначає Міжнародний день миротворців ООН. Це нагода привітати учасників нинішніх і минулих операцій ООН з підтримання миру, а також вшанувати пам'ять загиблих миротворців. До речі, щорічне відзначення у світі Міжнародного дня миротворців ООН – заслуга України. Розроблена нашою державою резолюція Генеральної Асамблеї ООН, що встановила це свято, була схвалена у грудні 2002 року понад 50-ма країнами з числа переважної більшості держав-учасниць ЄС, США, РФ, Китаю, Японії, Канади, а також найбільших контрибуторів військових і поліцейських контингентів до миротворчих операцій ООН – Бангладеш, Пакистану, Нігерії, Індії, Гани, Йорданії та інших.

Дату 29 травня обрано невипадково. Саме цього дня 1948 року Рада Безпеки ООН за участі України, яка тоді була її непостійним членом, схвалила рішення про розгортання першої миротворчої операції — Органу ООН зі спостереження за перемир'ям. До речі, згадана місія на Близькому Сході діє до цього часу і є не лише першою, але й найбільш тривалою.

2008 року Україна ініціювала ухвалення Генасамблеєю ООН проекту Декларації з нагоди 60-річчя миротворчої діяльності ООН. Цього разу нашу пропозицію підтримали 100 держав-учасниць ООН.

Що означає миротворчість для ООН?

Цього року професійне свято миротворців ООН передує черговій — 66-й річниці Організації Об'єднаних Націй. Саме стільки років людство пов'язує з ООН головні сподівання щодо підтримання міжнародного миру та безпеки, які є наріжним каменем цілей та принципів Статуту Організації. Внесок миротворців у те, наскільки ефективно ООН виконує це завдання, є вирішальним.

Незважаючи на якісну зміну геополітичної обстановки у світі з часу створення ООН, попит на миротворчі послуги Організації продовжує невпинно зростати. Наведу лише кілька фактів і цифр.

На сьогодні ООН є найбільшим у світі багатостороннім контрибутором зусиль зі стабілізації країн та регіонів, що пережили конфлікти. Наразі у 16 операціях ООН з підтримання миру (ОПМ ООН) на чотирьох континентах беруть участь майже 124 тис. осіб (84 тис. військовослужбовців і військових спостерігачів, 13 тис. поліцейських, 5 тис. 800 міжнародних цивільних службовців, 14 тис. місцевих працівників і понад 2 тис. 400 волонтерів), що становить дев'ятикратне збільшення у порівнянні з 1999 роком (на сьогодні більше персоналу у польових операціях розгорнуто лише Сполученими Штатами). Залученими є 115 країн-членів ООН, у тому числі Україна. Починаючи з 1948 р., ООН провела 63 польові операції.

У чому причина такої затребуваності миротворчих послуг ООН? Якими є їх порівняльні переваги, скажімо, з операціями ЄС, НАТО та інших міжнародних або регіональних організацій?

По-перше, унікальна легітимність операцій з підтримання миру (ОПМ) ООН. Вона витікає з універсального характеру та міжнародної законності ООН та Ради Безпеки Організації, яка санкціонує ці операції, а також з обов'язкової згоди на їх проведення усіх причетних сторін, насамперед держав, в яких проводиться операція, та колишніх антагоністів. «Блакитні шоломи» ООН не займають позицію будь-якої зі сторін, натомість будучи лояльними та відданими виключно цілям і принципам Статуту ООН.

До речі, у вічі впадає те, наскільки Євросоюз підтримує співпрацю з ООН, яку він незмінно вважає стрижнем багатосторонньої системи міжнародних відносин. Зокрема, спільно країни ЄС є найбільшим фінансовим контрибутором до регулярного та миротворчого бюджетів ООН; дві організації співпрацюють у восьми кризових точках в Азії, Африці, Європі та на Близькому Сході.

По-друге, фінансовий аспект. Вартість проведення ОПМ ООН є набагато нижчою, ніж вартість подібних зусиль США, НАТО або інших організацій. відповідні фінансові зобов'язання в ООН розподіляються між усіма країнами-членами більш рівномірно. Миротворчий бюджет ООН на 2011 рік перевищує вже 8 млрд. дол. США, що становить лише 0,5 відсотка від сукупних військових витрат країн світу (1,464 трлн. дол. США).

Утім, фінансова сторона не є визначальною. За вже проведеними та нинішніми майже 80-ма ОПМ ООН — мільйони врятованих та змінених на краще людських доль, досягнення понад 170 мирних угод, допомога майже 50 державам світу у проведенні вільних та чесних виборів.

Для розуміння специфіки миротворчості ООН важливо враховувати, що Організація не має власних військ або поліцейських підрозділів. Потужність її миротворчих «м'язів» повністю залежить від кількості та якості людських і матеріально-технічних ресурсів, які надають їй держави-учасниці. На жаль, останнім часом між «попитом» на миротворчі послуги ООН та «пропозицією» з боку держав-учасниць виникла чимала прогалина, яка «розтягнула» можливості Організації до критичної межі. Саме подолання невідповідності між реальними можливостями ООН та покладеними на неї завданнями в галузі миру та безпеки і є найгострішим системним викликом, який стоїть сьогодні перед ООН.

Також особливу увагу слід звернути на еволюцію так званих «класичних» операцій з підтримання миру — peacekeeping. Сучасні, перш за все діючі, операції навіть отримали новий термін — Robust Peacekeeping. Тобто, сьогодні мова

йде про проведення ефективних (енергійних) операцій з підтримання миру (ЕОПМ).

Головним поштовхом до зміни підходів при розгортанні миротворчих операцій та появи ЕОПМ стали надзвичайно складні витоки і природа конфліктів. Як правило, це конфлікти між ворогуючими сторонами (угрупованнями) у самій країні (а не між країнами), які мають на меті отримання контролю над певною територією і населенням, та супроводжуються жорстокими акціями знущання або фізичного знищення найбільш незахищених верств населення — дітей, жінок, а також національних меншин та представників інших релігійних конфесій.

Стало очевидним, що миротворчі сили (військові і поліцейські компоненти місії) у порівнянні з традиційними місіями 60-80-х років минулого століття, повинні бути готові до виконання досить специфічних, не властивих для них до цього часу завдань. Як приклад, більшість поточних найбільш «спекотних» місій отримали мандати РБ ООН на виконання цілої низки таких складних завдань, як:

- роззброєння і демобілізація колишніх комбатантів;
- надання підтримки легітимному національному керівництву (уряду) у здійсненні своїх конституційних повноважень на території країни;
- допомога у відновленні правопорядку та підтримання необхідного рівня безпеки населення;
- допомога у створенні та підготовці сил (органів) безпеки, правопорядку, судочинства і охорони державного кордону;
- виконання комплексу превентивних заходів, спрямованих на запобігання спалахам насильства і злочинів, тощо.

Нарешті, ключовим завданням кожної ЕОПМ постав захист цивільного населення у потенційно можливих збройних конфліктах.

Сорокове місце, яке нині посідає Україна у списку країн–учасниць ООН не пасує державі, яка десять років тому входила в «глобальну десятку» за кількістю наданого миротворчого персоналу.

Фото Олександра Клименка

Що означає миротворчість ООН для України?

Як одна з держав-засновниць Організації, віддана неухильному дотриманню Статуту ООН, зокрема у частині підтримання міжнародного миру та безпеки, Україна з перших років незалежності активно долучилася до миротворчої діяльності під прапором ООН.

Відлік розпочався із затвердження Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 року № 2538-XII «Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії». Відтоді понад 30 тис. військовослужбовців Збройних Сил України та представників органів Внутрішніх справ нашої держави взяли участь у більш ніж десяти ОПМ ООН.

Сьогодні вже очевидно, що участь України в міжнародних миротворчих операціях ООН повинна приносити вагомі позитивні результати, серед яких зміцнення авторитету нашої держави, створення сприятливого клімату для налагодження та активізації двостороннього економічного співробітництва з відповідними країнами, набуття військовослужбовцями цінного професійного досвіду, надходження додаткових прибутків до державного бюджету (зокрема, сума відшкодувань Секретаріату ООН за участь України у Місії ООН у Ліберії лише за 2008 рік становила майже 17,5 млн дол. США, за 2009-й — понад 18 млн дол. США, а за 2010 — близько 18 млн дол. США).

На жаль, протягом останніх років спостерігається тенденція послаблення саме практичної складової участі України в ОПМ ООН. Переконаний, що нинішнє сорокове місце нашої держави у списку країн-учасниць ООНівської миротворчості не пасує державі, яка десять років тому входила в «глобальну десятку» за кількістю наданого ООН миротворчого персоналу.

Взнаки даються насамперед фінансово-економічні виклики, з якими зіштовхується оборонне відомство України як ключовий контрибутор українських «блакитних шоломів» та техніки для миротворчих місій.

Відтак, наразі потрібно виправляти цю низхідну тенденцію. Важливим кроком для зміцнення нормативно-правових підстав внеску нашої держави в ОПМ стало схвалення минулого року Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України.

З огляду на це, дозволю собі висловити декілька ідей щодо реалізації вимог Стратегії та просування «миротворчих» інтересів України.

Перш за все, конче необхідна злагоджена та ефективна внутрішньодержавна система взаємодії усіх причетних державних органів до розвитку Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України, яка б стала запорукою відновлення Україною лідерських позицій в діяльності ООН з миротворчого забезпечення.

Друге. Досвід інтенсивної участі України в ОПМ ООН вказує на необхідність спрощення і наближення системи прийняття рішень та відповідних внутрішніх нормативно-правових механізмів до відпо-

відності критеріям ООН, ЄС, НАТО щодо участі країн-учаснипць в операціях з підтримання миру. Тривала та складна процедура опрацювання рішень щодо участі України в міжнародних миротворчих операціях перешкоджає своєчасному наданню відповідей стосовно готовності України, у разі її згоди, виконувати завдання з розгортання українських підрозділів в районі дії ОПМ у заплановані терміни.

Третє. Опрацювати конкретні шляхи максимального використання переваг діяльності України у відповідних ОПМ ООН з метою просування національних політико-дипломатичних, економічних (бізнесових), військових та військово-технічних інтересів у відповідному регіоні для подальшого закріплення в ньому шляхом активного включення у процеси постконфліктного миробудівництва. Враховувати членство України в Комісії ООН з миробудівництва на термін 2011–2012 рр. та необхідність активного долучення до процесу, окрім безпосередньо причетних МЗС, МО, МВС та інших міністерств і відомств.

Четверте. Необхідно використати сприятливу міжнародну кон'юнктуру нагального попиту ООН на військові (бойові і транспортні) вертольоти для просування інтересів України як одного з лідерів у вказаному сегменті ОПМ ООН. Системна робота у цій сфері, крім досягнення інших інтересів, сприятиме залученню можливостей ООН для часткової модернізації вертолітного парку ЗСУ.

Фото Вячеслава Петровського

Необхідно ефективно використати сприятливу міжнародну кон'юнктуру попиту на військово–транспортні вертольоти для просування України як одного з лідерів у вказаному сегменті ОПМ ООН.

Два боки «ООНівських медалей»

Останнім часом Секретаріатом ООН розгорнута активна робота по реформуванню миротворчості Організації. І Україна не може знаходитись осторонь. Навпаки, потрібно використати усі наявні можливості для покращення ставлення Секретаріату ООН до України та відновити реноме активної і надійної країни — контрибутора, особливо з огляду на позаблокову зовнішню політику нашої держави.

Активізація миротворчої діяльності дозволить Україні:

- стати реальним впливовим гравцем міжнародної системи безпеки та нейтралізувати частину сучасних викликів і загроз національній безпеці;
- розвинути ширші та тісніші стосунки в оборонній сфері з країнами-сусідами;
- результативно просувати національні економічні інтереси у тих країнах і регіонах, де розгорнуті місії ООН, та отримати суттєві фінансові надходження до бюджету;
- сприятиме підвищенню рівня боєздатності підрозділів, підготовленості особового складу, професіоналізації ЗСУ, а також відновленню техніки ЗС України, у тому числі за рахунок відшкодувань від Секретаріату ООН.

Звичайно, поряд з позитивними, є низка факторів, які негативно впливають, або ж взагалі перешкоджають активній участі наших контингентів у миротворчих місіях ООН. Це насамперед:

- відсутність глибокого аналізу геополітичних процесів, розуміння стратегічних перспектив та спекулятивне використання миротворчої тематики окремими політичними силами під час виборчих перегонів;
- більшість місій ООН розгорнута на африканському континенті та характеризується нестабільною політичною ситуацією, складними кліматичними умовами та санітарно-епідеміологічною обстановкою;
- можливі втрати миротворчого персоналу під час загострення конфліктів.

P.S. Вищезгадана ситуація та фактори спонукають до перегляду колишніх і формування нових підходів і бачення можливих шляхів і кроків як на державному рівні, так і у оборонному відомстві щодо активізації нашої миротворчої діяльності та, врешті-решт, спрямованих на досягнення цілей, визначених Стратегією міжнародної миротворчої діяльності України, яка затверджена відповідним Указом Президента України.

Зрештою, як стверджують деякі сучасні політологи, епоха традиційних держав добігає свого кінця. Глобалізація стирає кордони, валюти, мови. І безпека, як поняття-термін вже давно є інтернаціональною. Відтак, теперішня і майбутня безпека України невід'ємно пов'язана із активною участю у різноманітних операціях по вреголюванню криз, миротворчих, антитерористичних та гуманітарних операціях у складі міжнародних безпекових організацій.

Генерал–майор Леонід ГОЛОПАТЮК,
ТВО Начальника Головного управління військового співробітництва і миротворчих операцій Генерального штабу Збройних Сил України

«СЛУЖИТИ РАЗОМ З ВАМИ — ВЕЛИКА ЧЕСТЬ»

Оцінка ратної праці українських миротворців політичним та військовим керівництвом престижних світових організацій

Сьогодні Збройні Сили України представлені більш ніж у 10 міжнародних миротворчих, антитерористичних операціях та місіях. Їхня географія від Косово до Близького Сходу та Африки. Серед них: Багатонаціональні сили КФОР (НАТО), Місія ООН у Ліберії, Місія ООН у Демократичній Республіці Конго, Місія ООН у Косово, Місія ООН у Судані, Тренувальна місія НАТО у Республіці Ірак, Міжнародні сили сприяння безпеці у Ісламській Республіці Афганістан (НАТО), Спільні миротворчі сили в Зоні безпеки Придністровського регіону Республіки Молдова, антитерористична операція «Активні зусилля» (НАТО), операція з протидії актам піратства «Аталанта» (ЄС) та інші.

«Українські військовослужбовці завжди демонстрували високий рівень виконання завдань. Досягнення українських миротворців є важливою складовою загального успіху місії сил КФОР у Косовому. Мені приємно подякувати першому заступнику командувача Об'єднаного оперативного командування Збройних Сил України генерал–майору Сергію Попко за вагомий внесок українського контингенту у миротворчі процеси в Косовому

Повна самовіддача і відмінна підготовка українських миротворців передбачає відповідні перспективи їхнього подальшого залучення у силах КФОР. Я впевнений, що у наступних роках роль українського миротворчого контингенту і його внесок у справу підтримання безпеки й стабільності в Косовому не зменшиться, але й зросте».

Командувач сил КФОР у Косовому генерал–лейтенант Бундесверу Маркус Бентлер
(серпень 2010року)

«Я радий бути присутнім при врученні медалей особовому складу українського загону. Це оцінка важливості вашої місії, визнання професіоналізму та висока оцінка внеску українських військовослужбовців і вашої держави загалом у справу служіння миру. Ми пишаємося українськими миротворцями. А ці медалі — свідчення нашої шани та поваги до вашої ратної праці».

Заступник спеціального представника Генерального Секретаря ООН у Ліберії Джордан Райан
(жовтень 2008року)

«Мені приємно працювати з українцями. Без українського загону Місія ООН у Ліберії практично не могла б повноцінно функціонувати. Відповідальне відношення до виконання завдань є одним з критеріїв успіху, і тому традиції, закладені попередніми ротаціями українських військових, необхідно примножувати і продовжувати».

Начальник штабу сил Місії ООН у Ліберії бригадний генерал Рафаель Ай Іса
(квітень 2010року)

«Україна є одним із прибічників миротворчих операцій, яка надає військові гелікоптери — це дуже важливий актив. Актив, який вже довів свою корисність у Кот–Д'Івуарі. І ми дійсно цінуємо внесок вашої країни у забезпечення миру і прав людини».

Генеральний секретар ООН
Бан Кі Мун
(квітень 2011року)

«Я хочу скористатися нагодою і подякувати Вам, подякувати Україні за участь, за той внесок, який вона робить в операції місій під проводом НАТО щодо забезпечення миру, головним чином, на Балканах, в Афганістані та у наших морських операціях.»

Генеральний секретар НАТО
Андерс Фог Расмуссен
(травень 2011 року)

«Завдання, які довелося виконувати «Укрінжбату», були найнебезпечнішими та найважливішими із всіх завдань, що виконували підрозділи Тимчасових Сил ООН у Лівані. Високий рівень виконання цих завдань не тільки забезпечував роботу всіх контингентів Місії ООН, але й сприяв підтриманню миру у Південному Лівані. При цьому всі задачі виконувалися високопрофесійно».

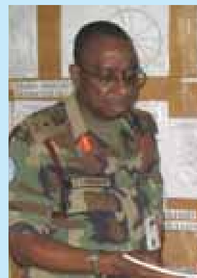
Командувач Тимчасових Сил ООН у Лівані генерал–майор Алан Пелегріні
(березень 2006року)

«Робота українських миротворців попередньої ротації — це багато тисяч миль патрулювань, участь у місіях з надання медичної допомоги, зустрічі з місцевими жителями та їх лідерами, безкінечні години на чек–пойнтах. Ви залишаєте після себе гідну спадщину — громадяни Косового бачать, що їхнє майбутнє може бути світлим.

Це була велика честь — служити разом з вами».

Командир багатонаціональної тактичної групи «East» сил КФОР бригадний генерал Джон Деворен
(квітень 2008року)

«Ви підтримуєте мир в країні, в якій ще кілька років тому йшла кривава громадянська війна. Це назавжди залишиться в історії африканського народу, пам'яті людей. Завдяки вашій роботі прапор України зайняв почесне місце у рейтингу світових держав. Це є оцінка як України в цілому, так і її Збройних Сил з боку самих ліберійців».

Командувач сил Місії ООН у Ліберії генерал–лейтенант Іссаак Обіакор
(липень 2008 року)

«Немає жодних сумнівів, що присутність і дії українських миротворців значною мірою сприяють зміцненню миру на всій території Ліберії. Без українського загону Місія ООН у Ліберії не могла б повноцінно функціонувати. Враховуючи, що дороги в цьому регіоні практично відсутні, українські вертольоти – єдиний засіб пересування представників ООН країною. Якщо б не ваші незліченні години нальоту, іноді у важких умовах і в несприятливу погоду, багато завдань Місії просто не були б виконані.

Ми шануємо вас і висловлюємо вдячність за надання можливості Місії повноцінно працювати.»

Координатор операцій ООН у Ліберії Елен Маргарет Лой
(грудень 2010року)

«ЗАВЖДИ НА ВИСОТІ!»

Таким є життєве кредо українського миротворця полковника Андрія Когута, за плечима якого миротворчі місії у Ліберії, Кот-Д'Івуарі та півтора роки служби у пекельному Афганістані

...З полковником Андрієм Когутом ми познайомилися у 2010 році в Бродах. Льотчик-снайпер (три тисячі сімсот годин у повітрі, часто — в складних метеорологічних умовах) пройшов через пекло Афганістану, однак залишився напрочуд врівноваженою і чуйною людиною. Справжній професіонал із залізною витримкою...

І ось через рік — нова зустріч. Позаду — відрядження до Ліберії, де Андрій Миколайович брав участь у міжнародних миротворчих операціях під егідою ООН як командир 56-го окремого вертолітного загону Збройних Сил України. А після повернення на Батьківщину очолив армійську авіацію 6-го корпусу, що дислокується в Дніпропетровську.

Закоханий у небо з дитинства...

Народився Андрій Миколайович у 1960 році у Львові і, як згадує тепер, шансів не стати льотчиком у нього практично не було, адже виріс він у сім'ї військового льотчика і більш за все у дитинстві любив дивитися на батька, коли той приходив додому в затертому льотному комбінезоні — зморений, але щасливий. Батько був з тих офіцерів, які прийшли в авіацію за покликанням, закохавшись у небо раз і назавжди. І зараз, у відставці, побачивши у небі срібну нитку інверсійного сліду реактивного літака, він довго дивиться їй у слід зі світлим смутком в очах, адже жити для льотчика — означає літати. Його любов до неба, до своєї справи перейшла й до Андрія.... Після школи відразу подав документи до Сизранського льотного училища, закінчив його у 1982 році. На момент отримання першої офіцерської посади лейтенант Когут повністю опанував два типи вертольотів, мав 350 годин загального нальоту, з них 250 — як льотчик-оператор вертольота Мі-24.

Свою офіцерську юність Когут згадує часто: тоді було все — справжня чоловіча дружба і благородство, що не вимірювалися грошима, жорстокі зради та підлість, шрами від яких болять і досі. Проте ще молодим і безвусим лейтенантом зрозумів: за честь потрібно боротися, аби мати право сміливо дивитися людям у очі, брати на себе відповідальність за життя підлеглих. Ця формула, виведена в юності, пройшла апробацію впродовж тридцятирічної служби в армії і залишається для полковника Когута такою ж дієвою й актуальною.

20 хвилин в пекельному небі Кандагара

На початку 80-х кожен льотчик знав: сумнозвісний Афган його не обмине. І старший лейтенант Когут півтора року виконував свій «інтернаціональний обов'язок» в Афганістані. Запитую, що вразило найбільше. «Смерть друзів, усвідомлення того, що ти не зміг їх уберегти, а найстрашніше — відчуття безмежного горя матерів, дружин і дітей, коли «чорний тюльпан» доставляв цинкову труну на батьківщину, — каже Андрій Миколайович. — В Афганістані я тільки вчився бути профі, а у серйозну сутичку потрапляв лише декілька разів». Служив у Кандагарі, літав на МІ-24, був льотчиком-оператором. Завдання були звичними: перевозили зброю, боєприпаси, продовольство, десант по всій провінції: Лашкаргах, Шахджой, бували і в Шинданді. І головне, супроводжували колони на маршах, забезпечували рейдові бойові дії десантних підрозділів біля Іранського кордону, зокрема і біля так званих, мармурових печер. У той район висаджувались групи спецпризначення для знищення ворога, який там переховувався. Гвинтокрилі «крокодили» їх підтримували вогнем, забирали звідти після завершення операції.

Згадує Андрій Миколайович ще один особливий епізод на тій чужій землі. Спека, пилюка, пекуче дихання афганського вітру — наче величезна паяльна лампа. Отримали оперативне завдання: дістатись вказаної точки — русла гірської

річки, саме там знаходилась група спецпризначення Комітету держбезпеки СРСР «Каскад». Вона була майже оточена душманами. Головне завдання «Каскаду» полягало в оперативному супроводі бойових дій військових підрозділів. Чотири вертольоти, два десантно-транспортні Мі-8 та два бойові Мі-24 один за одним злетіли з майданчика «Кандагар» на північ. Андрій Когут, побачивши сигнальний дим і наших хлопців, почав знижувати гвинтокрил до 600 метрів. Раптом борт-технік старший лейтенант Сергій Сидорчук доповідає командиру, що радіозв'язок пропав, а управляти вертольотом стає все складніше. Усім стало зрозуміло: «Підбили!». Ситуація ускладнювалася тим, що на борту вертольота знаходився високий чин — начальник штабу того самого спецпідрозділу «Каскад». Тоді екіпажу підбитого вертольота вистачило 20 хвилин, щоб дотягнути до своїх. Як виявилося потім, був пробитий трубопровід. «Важко сказати, які були тоді відчуття, — говорить Когут. — Такою виявилася війна зблизька... Саме тоді я зрозумів, що це дуже серйозно — від життя до смерті кілька кроків».

За ту операцію Андрій Когут отримав свій перший орден «За службу Родине в Вооруженных Силах СССР III степени». За плечима тоді старшого лейтенанта льотчика-оператора було 268 бойових вильотів та понад 300 годин нальоту в умовах війни. А попереду — ціле життя.

Із Кяхти в Україну

Після «Афгану» довелося послужити в різних куточках великої країни. Спочатку у Бродах, далі — Північна група військ, потім шість років у Бурятській Автономії — містечку Кяхта, що межувало з Монголією, за 235 кілометрів на південь від Улан-Уде. Саме у цей час почався занепад СРСР. Цей процес не оминув і армію. Андрій телефонував друзям, що служили в Україні, але ніхто з них не міг запропонувати щось реальне — житло, місце служби. Якось йому навіть порадили сісти у вертоліт і летіти через кордон в Україну — тоді, мовляв, будеш героєм! Та повернувся на Батьківщину Когут лише у вересні 92-го і склав присягу на вірність Україні.

З того часу пройшов усі щаблі командирської служби. Був командиром вертольота, вертольотної ланки, заступником командира вертольотної ескадрильї, начальником штабу полку, командиром окремого полку армійської авіації.

Утринадцяте — з місією миру

У «гарячих точках» екваторіальної Африки полковник Андрій Когут побував уже чотири рази.

У червні 2010-го це була 13-та ротація, — посміхається Андрій Миколайович. — Начебто число нещасливе. Однак ми люди не забобонні.

Запам'яталася 13-та ротація ще й парадом медалей. Це урочиста і дуже приємна для кожного миротворця подія: вручення нагород від місії ООН за участю спеціального представника Генерального секретаря ООН та координатора операцій у Ліберії — пані Елен Маргарет Лой. Почесна гостя тепло відгукнулася про українських миротворців, наголосивши, що вражена бойовим духом наших вояків. Іноземці не жаліли компліментів і захоплено аплодували нашим воякам. Раптом поважна гостя звернула увагу на постамент, де висіли прапори Ліберії, місії ООН та України, ще один прапор нашої держави майорів на флагштоку, й поцікавилася: «А навіщо вам два прапори?» «А ми щоранку урочисто піднімаємо своє знамено під гімн України», — пояснив командир. «О! — здивувалася пані Елен. — Це — за вказівкою згори?». «Швидше, за покликом серця». «Неймовірно! Ви — справжні патріоти!».

У надзвичайно важких умовах екваторіального клімату, коли тридцятиградусна спека у затінку змінюється проливними дощами й суховіями, після яких пісок скрегоче на зубах, європейцям вижити непросто. Навіть загартована техніка, буває, не витримує. Але люди, впевнений Андрій Миколайович, сильніші за техніку.

У серпні минулого року Указом Президента України Віктора Януковича командира 13-ї ротації Андрія Когута нагороджено орденом Богдана Хмельницького II ступеня — за мужність та самовіддданість, виявлені під час виконання військового обов'язку.

Досвід африканських відряджень по-справжньому знадобився полковнику Когуту в листопаді 2010 року, коли вище політичне керівництво країни прийняло рішення про участь України в миротворчій місії на території ще однієї африканської країни — Кот-Д'Івуару.

До цієї країни під командуванням Андрія Когута відправилися 23 українських вояки та два екіпажі вертольотів «Мі-8» з 56-го загону, який дислокується в Ліберії.

«Багато хто не може зрозуміти в повному обсязі складність роботи, яку виконують українські миротворці в Африці. Але ми працюємо, незважаючи на дощ і сонце, транспортуємо вантажі Місії, персонал і гостей, евакуюємо хворих, проводимо спостережні польоти, а також надаємо супровід і повітряну підтримку військам, — говорить Андрій Когут. — Якби не наші незлічені години нальоту, іноді у важких умовах і в несприятливу погоду, багато завдань Місії просто не були б виконані».

Андрій Миколайович вже давно міг би бути на заслуженому відпочинку. Але сьогодні 50-річний полковник продовжує літати на двох типах вертольотів, навчаючи молодих колег мистецтву вищого пілотажу. Саме за це офіцери називають його не інакше, як Командир з великої літери. І цим званням він гордиться найбільше.

В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ
Фото автора

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ:

99 років гармонійного поєднання навчального процесу, наукових досліджень та провідних інновацій

21 травня — День науки

Генерал-лейтенант Василь ТЕЛЕЛИМ,
виконуючий обов'язки начальника Національного університету оборони України, доктор військових наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

На сучасному етапі для більшості країн світу, у тому числі й України, освіта і наука є пріоритетами національного розвитку. В посланні Президента України Віктора Януковича до українського народу одним з ключових національних завдань визначено забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної освітянської та наукової сфер суспільства. Основним напрямом реалізації цих завдань має стати поєднання освіти, наукових досліджень та інновацій з розширенням дослідного сектору в державі.

Провідне місце у загальній системі воєнно-наукових досліджень посідає Національний університет оборони України. Нині це потужний навчальний і науковий заклад, який здійснює підготовку висококваліфікованих військових фахівців для Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та в справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державної прикордонної служби України та проводить фундаментальні, пошукові та прикладні наукові дослідження в інтересах національної безпеки й оборони України.

У сучасних умовах виникає гостра необхідність наукового супроводження забезпечення обороноздатності держави та розвитку національних Збройних Сил. У Національному університеті оборони України зазначене завдання реалізується органічним поєднанням навчання, наукових досліджень та інновацій.

На сучасному етапі Національний університет оборони України — єдиний в державі вищий військовий навчальний заклад IV рівня акредитації, в якому здійснюється двоступенева післядипломна підготовка військових фахівців та державних службовців за 5 напрямами, 15 спеціальностями та 38

спеціалізаціями. Університет функціонально об'єднує шість інститутів та три навчально-наукові центри. Водночас він є головною науково-дослідною установою у системі воєнно-наукових досліджень з проблем воєнної політики та стратегічного планування розвитку Збройних Сил України, воєнної економіки, розвитку військової освіти і науки, впровадження інформаційних технологій у воєнній сфері, мовної підготовки особового складу Збройних Сил України, удосконалення системи фізичної підготовки і спорту Збройних Сил України. Крім того, в університеті проводяться дослідження з проблем підготовки та застосування, управління та всебічного забезпечення угруповань військ (сил), з'єднань та частин в операціях (бою).

Нині Національний університет оборони України — єдиний в державі вищий військовий навчальний заклад IV рівня акредитації, який об'єднує шість інститутів та три навчально-наукові центри.

Реорганізація Національної академії оборони України у Національний університет оборони України у 2010 році, формування у його складі центру воєнно-стратегічних досліджень, науково-методичних центрів та проблемних науково-дослідних лабораторій на провідних кафедрах створили передумови для підвищення ефективності наукових досліджень в університеті зокрема та у системі воєнно-наукових досліджень Збройних Сил України загалом. Проведення ґрунтовних наукових досліджень з актуальних проблем діяльності Збройних Сил України дозволило надавати органам військового управління науково обґрунтовані рекомендації до доктринальних, статутних та нормативно-правових документів у сфері національної безпеки й оборони, документів з питань підготовки та застосування Збройних Сил України. Останніми прикладами цієї роботи є участь науковців університету у підготовці проектів Закону України «Про воєнну організацію держави», Воєнної доктрини України, Концепції та Державної комплексної програми реформування та розвитку Збройних Сил України на 2012-2016 роки, Концепції інформаційної безпеки тощо.

Необхідною передумовою успішного виконання завдань щодо проведення наукових досліджень є наявність потужного наукового потенціалу. Тому важливим напрямом діяльності університету є підготовка та атестація наукових та науково-педагогічних кадрів.

У вересні 1994 року в Академії Збройних Сил України працювало лише 96 вчених вищої кваліфікації: 6 докторів і 90 кандидатів наук. У січні 2000 року в Академії оборони України кількість науковців вже становила 238 чоловік (29 докторів, професорів і 209 кандидатів наук, доцентів). На початок 2011 року в Національному університеті оборони України плідно працюють 66 докторів наук, професорів та 288 кандидатів наук, доцентів.

В інтересах забезпечення науковими кадрами вищої кваліфікації в університеті успішно функціонує докторантура та ад'юнктура за п'ятьма науковими спеціальностями в галузях воєнних наук і національної безпеки та за дванадцятьма — у галузях військово-спеціальних та інших наук; плідно працюють докторська та чотири кандидатські спеціалізовані ради за тринадцятьма науковими спеціальностями. Причому підготовка та атестація здобувачів наукового ступеня здійснюється не тільки в інтересах університету, а й інших військових навчальних закладів і наукових установ Збройних Сил України та центральних органів виконавчої влади.

На цей час університет інтегрований до загальноосвітнього та наукового простору України. Для поширення наукових знань, ознайомлення з ними широкого загалу

Розвиток сучасної воєнної науки в університеті ґрунтується на багатих традиціях минулого. Історія Національного університету оборони України як провідного навчального та наукового закладу не починається з моменту створення Академії Збройних Сил України у 1992 році, а сягає початку XX століття, коли у 1912 році було засноване Миколаївське військове училище, в якому готували офіцерські кадри Російської імперії. З відкриттям у 1919 році Перших київських артилерійських курсів, які реорганізовувались у 1922 році у Четверту київську артилерійську школу, у 1935 році — в Першу київську артилерійську школу, у 1937 році — у Перше київське артилерійське училище, розпочалась підготовка офіцерів Радянського Союзу. У 1958 році заклад став Київським вищим артилерійським інженерним училищем, яке у 1973 році перейменували у Київське зенітно-ракетне інженерне училище. У 1974 році тут засновано філіал Військової артилерійської академії протиповітряної оборони Сухопутних військ, на базі якого у 1977 році створено Військову академію протиповітряної оборони Сухопутних військ.

Із створенням у 1992 році Академії Збройних Сил України започаткована підготовка офіцерських кадрів для Збройних Сил України.

Якщо у 1994 році в Академії Збройних Сил України працювало лише 96 вчених вищої кваліфікації, то нині в НУОУ викладають 66 докторів наук, професорів та 288 кандидатів наук.

вчених тут видаються фахові наукові праці у галузях військових, технічних, історичних, педагогічних та психологічних наук, а саме: збірники наукових праць «Труди університету», «Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень», «Вісник Національного університету оборони України», науково-практичний журнал «Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони» та науковий збірник «Військова освіта».

В університеті особливе значення приділяється проведенню наукових та науково-практичних конференцій і семінарів. Це сприяє колективному обговоренню та визначенню відповідними фахівцями проблем воєнної теорії та практики, обміну досвідом щодо організації наукової та науково-технічної діяльності, налагодження тісної співпраці із структурними підрозділами, навчальними та науково-дослідними установами Міністерства оборони, Генерального штабу Збройних Сил України та інших центральних органів виконавчої влади. Під час конференцій і семінарів особлива увага зосереджується на аналізі досвіду сучасних воєнних конфліктів, миротворчих та антитерористичних операцій, а також практичної діяльності військ (сил), розробляються відповідні матеріали, які потім використовують у навчальному процесі.

Останніми роками було організовано і проведено близько 70 міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій, близько 500 семінарів. Усе це, безумовно, стало поштовхом у розв'язанні найболючіших проблем Збройних Сил України. У травні 2011 року університет разом з іноземними партнерами провів міжнародний науково-практичний семінар, присвячений питанням радіаційного, хімічного і біологічного захисту, в якому брали участь представники з більш ніж 20 країн світу. Іноземні експерти - учасники семінару - дали досить високу оцінку результатам цього заходу, відмітивши його нагальність в сучасних умовах.

Серед основних напрямів діяльності університету важливими є винахідництво і раціоналізаторство, спрямовані на удосконалення озброєння і військової техніки та поліпшення навчального процесу. Останніми роками винахідниками університету отримано 189 патентів, оформлено і впроваджено у навчальний процес 120 раціоналізаторських пропозицій, на які видані відповідні свідоцтва. Винахідники університету щорічно беруть активну участь у галузевих конкурсах Міністерства оборони України на кращий винахід року, де посідають призові місця у багатьох номінаціях.

Крім того, представники університету беруть участь в розробленні наукоємістких технологій. Так, для забезпечення міжнародної екологічної безпеки фахівцями Національного університету оборони України спільно із Національною академією наук України розроблено технологію запобігання аваріям у морі під час видобування вуглеводнів, а також щодо ліквідації аварій у разі їх виникнення в гранично короткі терміни. Винахід — роботизований модуль спеціальної конструкції для компенсації динамічного удару речовини при з'єднанні порушеного трубопроводу — розроблений за участю начальника навчально-наукового центру високих технологій університету доктора технічних наук, професора Ю. Г. Даника, був випробуваний в Інституті гідромеханіки Національної академії наук України, де доведено його високу ефективність. Ця спільна розробка україн-

Першочергові завдання, які потребують невідкладного вирішення:

- підготовка науково-педагогічних та наукових кадрів за всіма необхідними науковими спеціальностями, особливо докторів наук;
- забезпечення якості відбору кандидатів на основі конкурсу для підготовки в докторантурі й ад'юнктурі, чому перешкоджає відсутність механізмів мотивації найбільш досвідчених офіцерів з органів військового управління, військ (сил) для навчання в докторантурі й ад'юнктурі університету, особливо тих, хто має оперативно-стратегічний рівень освіти;
- підвищення статусу науковця, реалізація його соціальних гарантій;
- удосконалення управління науковою та науково-технічною діяльністю в Збройних Силах України.

Останніми роками винахідниками університету отримано 189 патентів, впроваджено у навчальний процес 120 раціоналізаторських пропозицій.

ських військових та цивільних учених стала новинкою у світовій науці і сприяє вирішенню однієї з глобальних екологічних проблем людства.

Національний університет оборони України є центром інтеграційних процесів у військовій освіті та науці. Для підвищення ефективності навчально-виховного процесу та воєнно-наукових досліджень майже п'ять років тому рішенням Міністерства оборони України на базі Національної академії оборони України, Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України, Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України було створено навчально-науковий комплекс. Засновники комплексу домовились проводити спільну діяльність за такими напрямками: здійснення освітньої та наукової діяльності у військовій сфері; збереження і розвиток провідних наукових шкіл та науково-педагогічних колективів; проведення фундаментальних і прикладних досліджень у сфері національної безпеки та оборони держави; підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів та їх атестація; створення сприятливих умов для найефективнішого використання педагогічного і наукового потенціалу, а також матеріально-технічної бази для виконання поставлених завдань. Зважаючи на потужний науковий потенціал цих установ, навчально-науковий комплекс має стати головною науково-консультативною та науково-експертною установою в системі управління воєнно-науковими дослідженнями.

Національний університет оборони України, зважаючи на його роль та місце в системі військової освіти і науки, бере активну участь у процесах, які відбуваються в Збройних Силах України. Практика свідчить, що реорганізація вищих військових навчальних закладів та науково-дослідних установ без відповідного наукового обґрунтування гальмує розвиток вітчизняної воєнної науки. А реформування Збройних Сил України, яке супроводжується зміною структури науково-дослідних установ та вищих військових навчальних закладів Міністерства оборони України, скороченням державного оборонного замовлення на підготовку військових фахівців, призводить до часткової втрати наукового та науково-педагогічного потенціалу, руйнації наукових шкіл, суттєвого погіршення процесу передачі наукового та методичного досвіду.

Складність завдань військової освіти і воєнної науки потребує наполегливої роботи та неординарних підходів щодо їх виконання. Національний університет оборони України повинен стати потужним інструментом їх пошуку та реалізації, від чого залежатиме ефективність воєнної науки і рівень підготовки керівних кадрів Збройних Сил України в усіх ланках управління.

Член правління Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Київський клуб «Червона Зірка», начальник Головного управління Держкомзему у м. Києві Анатолій Шумський:

«Відновлюючи техніку часів Великої Вітчизняної війни, ми зміцнюємо історичну пам'ять молодого покоління»

Відвідавши історичну реконструкцію, яку проводила Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Київський клуб «Червона Зірка», повернувся переповнений враженнями. Настрою додавала не лише видовищність дійства, але й спілкування з його учасниками. Мене хвилювало одне питання: хто займається відновленням бойової техніки. І раптом знайомлюся саме з такою людиною. Подавши руку й представившись у відповідь несподівано для себе чую так само по-військовому чітко: «Старший лейтенант Шумський, начальник Головного управління Держкомзему у м. Києві». Він — нащадок славного військового роду віддає шану професії «Батьківщину захищати» у свій спосіб.

— Анатолію Георгійовичу, як сталося, що ви приєдналися до «Червоної Зірки», яку очолює Олексій Шереметьєв?

— Аби влитися до його лав людині, не байдужій до армії, достатньо хоча б один раз стати свідком відтворення членами клубу воєнних подій більш ніж шістдесятирічної давнини. Це щось неймовірне, адже відчувається майже повний ефект присутності в тій чи іншій історичній епосі. Особисто мене з Олексієм Євгеновичем поєднала тема Великої Вітчизняної війни, а також пристрасть до воєнної техніки. Нині мій особистий автопарк автомобілів періоду 1941–1945 років становить близько 40 одиниць. Серед них є «Вілліси», «Емки», «ГАЗ-67Б» («Іван-Вілліс»), ГАЗ-АА («Полуторка»), легкий бронеавтомобіль БА-64, вантажівка ЗІС-5. І навіть (зараз проходить реставрацію) танк Т-34! Я займаюсь технікою давно й цілеспрямовано. Шукаємо і скуповуємо все, що залишилося — від цілих автомобілів до запчастин, розбираємо по гвинтиках, а потім відновлюємо. Наші автомобілі беруть участь в історичних реконструкціях, військових парадах, зйомках кінофільмів. І це не лише захоплення, яке з'явилося ще у дитинстві. Вбачаю в цій діяльності й важливу духовну місію. Адже відновлюючи техніку часів Великої Вітчизняної війни, ми зміцнюємо історичну пам'ять молодого покоління. Наша діяльність є своєрідним відгуком на заклик маршала Радянського Союзу Георгія Жукова «дбайливо ставитися до всього, що пов'язано з Великою Вітчизняною війною».

— Як сталося, що ви зацікавилися відновленням саме військової техніки?

— Це, мабуть, випадок. Однак слід пам'ятати, що у нашому житті

Продовження на стор. 26

«Эх, дорожка, фронтовая...»

Фронтовими шляхами Великої Вітчизняної, від страшного сорок першого й до переможного сорок п'ятого, разом з нашими бійцями пройшла воєнна техніка. На війну були «призвані» тисячі таких автомобілів, як «Willys», «Емка», «ГАЗ–67Б» («Іван–Вілліс»), ГАЗ–АА («Полуторка»), легкий бронеавтомобіль БА–64, вантажівка ЗІС–5, танк Т–34 та інші легендарні машини, розробкою та вдосконаленням яких займалися видатні конструктори усього світу.

Зі згаданої вище знаменитої «Полуторки» (названа так у народі через вантажопідйомність півтори тонни) починався Горьківський автомобільний завод» — ГАЗ у Нижньому Новгороді (тоді Горький). ГАЗ-АА стала наймасовішою в СРСР моделлю вантажівки в першій половині 30-х років. Цей радянський аналог американської вантажівки Ford-AA випускався в СРСР за ліцензією від фірми Ford. У роки війни вона дійсно стала машиною-солдатом: за допомогою фаркопа (спеціальний зчіпний пристрій) тягнула гармату, польову кухню, причіп. Швидкість — 88 км/год. Двигун нижньоклапанний (уніфікований, до речі, з ГАЗ-М1, ГАЗ-67Б, і навіть радянським кулеметним танком), 4 циліндри, максимально 2200 обертів на хвилину. Потужність — від 40 до 50 к.с., об'єм двигуна — 3,28 літра. Кузов і кабіна (частково) з дерева. Вага 1750 кг. Витрата бензину — 19,5 літра на 100 км шляху. Бензин йшов у двигун самостоком. Були й тривісні модифікації — ГАЗ-ААА, з гусеницями замість задніх коліс, газогенераторні (замість бензину їздили на дровах).

Компанія Dodge у роки Другої світової війни практично перестала випускати легкові автомобілі, змінивши свій профіль. Тепер на першому місці стало питання виробництва важких джипів, що відносяться до серій WC і WF, а також двигунів для літаків. Велика частина машин Dodge WC йшла до Радянського Союзу. Їх за аналогією з тритонкою і полуторкою зазвичай називають «три чверті» — через незвичну вантажопідйомність — 3/4 тонни.

У Червоній Армії «Доджі», почавши службу як тягачі дивізійних протитанкових гармат, стали все ширше використовуватися у всіх родах військ. На них їздили в розвідку, супроводжували військові колони і автомобілі старших офіцерів, в кузовах встановлювалися радіостанції, зенітні кулемети. Водіям «Додж» полюбився за потужність, швидкість і стійкість навіть на бездоріжжі. Недарма один старий водій розповідав: «Від «Доджа» по грунтовій дорозі не могла втікти ні одна машина — ні «Емка», ні «Опель», ні «Мерседес»...». Широка колія (1870 мм), м'яка підвіска з гідравлічними амортизаторами, великий кліренс давали явні переваги перед будь-яким іншим автомобілем.

8 липня 1944-го з конвеєра зійшов перший автомобіль «ЗІС-5», який виготовлявся за документацією Московського заводу імені Сталіна. Це була двоосна бортова машина типу 4х2, вантажопідйомністю 3 тонни, зі спрощеною конструкцією: гальма лише задні, механічні, кабіна з дерев'яним каркасом, обшита рейкою-вагонкою, дерев'яні підніжки й бризговики, гнуті крила, платформа тільки із заднім відкидним бортом. Комплектувався автомобіль, на відміну від московських «ЗІСів», двигуном «ЗІС-5М» з підвищеною до 76 к.с. потужністю. Максимальна швидкість автомобіля — 60 км/год.

20 липня 1944 року перша партія уральських «ЗІС-5» була відправлена на фронт. Близько 25% випущених в м. Міас в роки війни автомобілів йшли зі спеціальною комплектацією. На їх шасі робилися паливозаправники, польові майстерні, понтонні автомобілі і т. п. Після закінчення Великої Вітчизняної війни в конструкцію автомобіля поступово почали вноситись зміни, поліпшувалася якість і надійність вантажівки: гідравлічний привід гальм, посилений редуктор заднього моста, бортова платформа збільшеної міцності, покращений водяний насос, нове місце кріплення запасного колеса та ін. В кінці 40-х рр. автомобіль став називатися «ЗІС-5М» (модернізований).

«Willys MB» — американський армійський автомобіль підвищеної прохідності часів Другої світової війни. Серійне виробництво почалося в 1941 році на заводах компаній Willys-Overland Motors. Одночасно на «фордівських» конвеєрах збиралися однотипні «Ford-GP» і «GPV», дуже схожі на «Willys-MB». Абревіатура «GP» вимовлялася як «Джі-Пі», американські солдати скоротили її до «Джип». Так з'явилося слово, яким у всьому світі почали називати будь-які вантажо-пасажирські позашляховики.
Вступаючи до війська союзників, «Willys» швидко набув величезної популярності. У Червону Армію вони надходили за ленд-лізом з літа 1942 року (разом з «Willys MB» в СРСР прийшла практично вся партія «Willys MA» — 1553 машин). З 20 травня до 10 липня 1943 року три автомобілі «Willys MB» проходили випробування і показали себе гідно. «Willys» відразу ж знайшли собі застосування як командирські автомобілі і тягачі 45 мм протитанкових гармат. Всього до кінця війни в СРСР було поставлено близько 52 тисяч машин.

ГАЗ-М1 («Емка») — радянський легковий автомобіль, який серійно виготовлявся на Горьківському автомобільному заводі з 1936 до 1942 і з 1945 до 1948 року (з модернізацією). Буква «М» в індексі моделі виникла через те, що завод став носити ім'я Голови Ради Народних Комісарів СРСР В. М. Молотова. Звідси виникла народна назва ГАЗ-М1 — «Емка». Автомобіль прийшов на зміну ГАЗ-А в 1936 році. Головним його нововведенням став суцільнометалевий кузов (спочатку з дерматиновою верхньою частиною даху), створений в кооперації з компанією Ford в рамках десятирічного договору про технічне співробітництво. У 1937 році ГАЗ-М1 експонувався на Всесвітній промисловій виставці в Парижі. У роки Великої Вітчизняної війни автомобіль став одним з її символів.

БА-64 — радянський легкий бронеавтомобіль періоду Другої світової війни. Створений в липні-грудні 1941 року на шасі повнопривідного легкового автомобіля ГАЗ-64, він став першим і єдиним радянським серійним повнопривідним бронеавтомобілем. Всього в ході серійного виробництва БА-64, з квітня 1942 до початку 1946 року було випущено 9110 бронеавтомобілів цього типу. БА-64 активно використовувалися радянськими військами з літа 1942 року і аж до кінця війни переважно в ролі розвідувальних машин, але також і для безпосередньої підтримки піхоти. Вони були зняті з озброєння Радянської Армії у першій половині 1950-х років. БА-64 також поставлялися ряду союзних СРСР країн і в незначній кількості використовувалися армією КНДР у Корейській війні.

ГАЗ-67 і ГАЗ-67Б — радянські військові повнопривідні легкові автомобілі зі спрощеним відкритим кузовом, що мав вирізи замість дверей, — представляли собою подальшу модернізацію ГАЗ-64. Створені під керівництвом провідного конструктора В. А. Грачова. На завершальній стадії Великої Вітчизняної війни і пізніше Корейської війни ГАЗ-67Б широко використовувався як штабний і розвідувальний автомобіль, перевізник піхоти і поранених. У Червоній Армії ці машини називали «козел», «пігмей», «блоха-воїн». Після подальшої модернізації ГАЗ-67 в 1944 році було почато випуск ГАЗ-67Б. На фронті він проявив себе з найкращої сторони: невибагливий, безвідмовний, надійний «Іван-Вілліс», як називали його бійці, спокійно і впевнено проходив по бездоріжжю, йшов по наїждженій колії вантажівок, а міцність автомобіля дозволяла використовувати його не тільки як командирську і штабну машину, але і як легкий артилерійський тягач.
Двигун ГАЗ-67Б міг працювати на низькосортних бензинах і мастилах, що в умовах війни вигідно відрізняло його від інших автомобілів, у тому числі і від американських «Willys».

Танк Т-34-85 поставлено на виробництво взимку 1943-1944 рр. Він озброювався 85-мм гарматою, встановленою в башті, яка спочатку розроблялась для важкого танка КВ-85. Збільшена башта вміщала трьох членів екіпажу. Командир нарешті був звільнений від сторонніх функцій і міг повністю зосередитися на своїх основних обов'язках — керувати діями екіпажу. Широкі гусениці дозволяли машині рухатися по будь-якому ґрунту, бездоріжжю, снігу, допускаючи дії в умовах, непрохідних для німецьких танків. Вже в 1944 р. Т-34-85 застосовувався не тільки як танк, але й як транспортер піхоти. Поручні на корпусі дозволяли піхотному «танковому десанту» пересуватися по полю бою.
Його модифікації включали вогнеметний танк з установкою вогнемета замість лобового кулемета, самохідні артилерійські установки СУ, танк-тральщик з катковим мінним тралом, мостовий танк. Німці назвали Т-34-85 «кращим танком у світі».

Фото техніки, реставрованої майстернею Анатолія Шумського, та харківського клубу «Слідопит»

Закінчення. Початок на 23 стор.

немає нічого випадкового. Я займався вивченням свого родоводу і виявив, що мій прадід був князем та старшим офіцером імператорської армії. Дід, так само будучи кадровим офіцером, не втік за кордон, а вступив до лав Червоної Армії. Був командиром ТО. Як пізніше з'ясувалося, ТО — це «тяжелое орудие». Однак згодом був репресований. У цей період (кінець 90-х) одна з силових структур розрахувалася за надані моєю фірмою послуги військовою технікою. Я став володарем 15 одиниць: тут були БТР-152В, ГАЗ-66, ЗІЛ-157, ГАЗ-69. Вирішив їх відремонтувати. Отож початок було покладено. Згодом я познайомився з Олексієм Шереметьєвим. Тепер моя техніка активно бере участь в історичних реконструкціях.

— Що особисто вам дає відродження старих воєнних автівок?

— Кожен, хто причетний до цієї справи, глибоко переосмислює подвиг нашого народу у протистоянні фашистським агресорам. Адже коли перебираєш техніку, підсвідомо починаєш порівнювати, аналізувати. І ось тут досягаєш моменту істини, від якого потьмарюється в голові. Що маю на увазі? Судіть самі. Візьмемо фронтовий позашляховик ГАЗ-67Б. У нас зараз декілька таких автомобілів. Один з них оригінальний на 99%. Отож нашим висновкам можна вірити. А вони ось які. Гальмівна система «Іван–Вілліса» — на тросах! В той час як у німців уже давно стояла гідравліка. Уявіть, які зусилля докладав водій-червоноармієць, аби виконати елементарне гальмування... Бак з пальним, як і в «полуторці», знаходився у верхній точці, адже жодних насосів не застосовувалося — бензин надходив самостоком. У німецьких автівках пальне подавалося під тиском й, звичайно, бак ховався й був достатньо убезпечений від ураження осколками. Однак і це ще не все. Знаєте, як водій визначав рівень бензину у баку? Оскільки ця ємність містилася одразу під капотом, на щитку приладів було скляне віконце баку, й рівень визначав елементарний поплавок... Й, тим не менш, ніхто не скиглив — воювали і перемагали!

— Гадаю, яскравим прикладом цьому можуть послужити радянські фільми про Велику Вітчизняну війну. Поруч з солдатами й офіцерами завжди була бойова техніка...

— Так, згадаймо культовий фільм радянського кінематографу «Офіцери» режисера Володимира Рогового. Як відомо, саме йому ми завдячуємо висловом: «Є така професія — Батьківщину захищати!» А ще перед глядачем — історія однієї родини: декілька поколінь кадрових офіцерів, які в різні роки воюють за свою країну. Однак чи помітили ви, що довгі та важкі дороги Великої Вітчизняної разом з героями фільму подолав той самий вірний автомобіль ГАЗ-67Б.

— Помітив, що під час проведення заходів з військово-історичної реконструкції, що проводить «Червона Зірка», завжди багато молоді...

— Так, на одній з останніх, присвяченій Житомирсько-Бердичівській наступальній операції, було близько 7 тисяч глядачів. Люди їхали звідусіль за десятки кілометрів, аби лише долучитися до видовища. Організатори зазвичай багато уваги приділяють залученню молоді. Розсилаємо запрошення у навчальні заклади, відомства. Особливо тісні партнерські стосунки у «Червоної Зірки» склались з Міністерством оборони України. Зважаючи на наші зусилля у сфері військово-патріотичного виховання, військові активно допомагають в організації реконструкцій, зокрема, піротехнікою, вирішенням організаційних питань.

Військово-історична реконструкція є однією з найбільш дієвих форм вивчення військової історії. Особливі відчуття, які переживають учасники військово-історичної гри, по яскравості і гостроті незрівнянні ні з якими іншими емоціями, що переживає звичайна людина. Реконструкція схожа на машину часу, яка дозволяє перенестися на багато років назад, опинитися на полі бою, перевтілитися на деякий час у воїна, відчути себе бійцем. Це надзвичайно захоплює молодих людей, пробуджує в них патріотичні та кращі національні почуття. І це не просто слова. Мій старший син Георгій — безпосередній учасник багатьох «битв» — тому найкращий доказ.

Оскільки гальмівна система фронтового позашляховика ГАЗ–67Б була на тросах, можна уявити, які зусилля докладав водій–червоноармієць, аби виконати елементарне гальмування...

Інтерв'ю вів Руслан ТКАЧУК

Фото на стр. 23: Старший лейтенант Анатолій Шумський — четвертий ліворуч. Фото зроблено під час проведення історичної реконструкції однієї з битв, що передували Великій Перемозі у війні 1941–1945 років. Члени «Червоної Зірки» біля відновленого «учасника» бойових дій — легендарного воєнного позашляховика ГАЗ-67Б, прозваного у народі «Іван-Вілліс».

ДП «ДЕРЖАВНЕ КИЇВСЬКЕ КОНСТРУКТОРСЬКЕ БЮРО «ЛУЧ»

STATE KYIV DESIGN BUREAU «LUCH»

Переносний протитанковий ракетний комплекс "СКІФ"

"SKIF" MAN PORTABLE ANTITANK MISSILE SYSTEM

Україна, 04050, Київ, вул. Мельникова, 2
Телефон: +38 (044) 483 0745, 484 1898
Факс: +38 (044) 483 1394
E-mail: kb@luch.kiev.ua
www.luch.kiev.ua

2, Melnikov Str., Kyiv, 04050, Ukraine
Phone: +38 (044) 483 0745, 484 1898
Fax: +38 (044) 483 1394
E-mail: kb@luch.kiev.ua
www.luch.kiev.ua

70 РОКІВ МУЖНОСТІ І ЗВИТЯГИ

Кращі традиції 13-ї загальновійськової армії, сформованої за лічені дні до початку Великої Вітчизняної війни, успадкували їхні нащадки — військовослужбовці 13-го армійського корпусу Сухопутних військ Збройних Сил України

13-та загальновійськова армія була сформована 5 травня 1941 року в м. Могильов під керівництвом заступника командуючого військами Західного особливого військового округу генерал-лейтенанта І. В. Болдіна на підставі директиви Народного комісара оборони СРСР від 24 квітня 1941 року. Формування органів керування, з'єднань і частин у травні-червні 1941 року проводив начальник штабу армії комбриг Олександр Петрушевський. На початку червня 1941 року сюди прибув командуючий армією генерал-лейтенант Петро Філатов.

З початком війни штаб армії був передислокований у м. Молодечно. 22 червня 1941 року 13-та армія ввійшла до складу Західного фронту. За роки війни вона брала участь в 17 наступальних та 10 оборонних операціях. До її складу у різні часи входило 135 з'єднань, в лавах яких воювало близько мільйона військовослужбовців. Під час боїв 13-та армія знищила більше 350 тисяч солдатів та офіцерів противника, понад 2500 танків і самохідно-артилерійських установок, більше 1000 літаків, близько 3000 гармат, сотні тисяч ворогів були взяті у полон. В цій армії воювало понад 500 Героїв Радянського Союзу, 32 повних кавалери ордена Слави, 150 тисяч воїнів-орденоносців. Більше 740 населених пунктів, шкіл та вулиць носять назви частин і імена героїв 13-ї Червонопрапорної армії. В рядах об'єднання в роки війни служили Людвік Свобода, відомий головний конструктор космічних об'єктів О. М. Іванівський, академіки А. М. Борисович, В. М. Стручків, К. М. Щепкін, маршали Радянського Союзу С. С. Бірюзов, К. С. Москаленко, І. І. Якубовський. В частинах армії воювали десятки воїнів, які у післявоєнні роки стали видатними письменниками і вченими.

З серпня 1945 року органи управління армії та підрозділи забезпечення завершили передислокацію в м. Рівне. Її штаб розмістився саме тут.

Восени 1953 року в армії, яка входила до складу Прикарпатського військового округу, було проведено перше навчання військ за умов використання противником ядерної зброї. Навчанням керував командувач військами округу Маршал Радянського Союзу І. С. Конєв.

У 1967 році війська округу брали участь у багатоденному навчанні «Дніпро», яке проходило на тери-

торії кількох областей України та Білорусії. Військові частини та з'єднання 13-ї армії діяли на «західному» боці. Підняті за тривогою, війська здійснили марш на сотні кілометрів, створили міцну оборону на рубежі Дніпра, захопивши плацдарм на східному його березі. Особливо відзначилися танкісти та авіатори Залізної дивізії.

22 лютого 1968 року за значні заслуги, виявлені в боях під час захисту Батьківщини, успіхи в бойовій та політичній підготовці об'єднання було нагороджене орденом Червоного Прапора.

У вересні 1973 року війська округу відвідав Міністр оборони Маршал Радянського Союзу А. А. Гречко, який був присутнім на двосторонніх військових навчаннях за участю мотострілецьких, танкових і артилерійських частин, зв'язківців, саперів, вертолітників і представників інших родів військ.

Того ж року війська об'єднання разом з угорською і болгарською арміями брали участь у спільному навчанні військових частин і штабів округу, а також у спільних тактичних навчаннях «Влтава».

Відповідальним іспитом перед народом стало для воїнів армії навчання під умовною назвою «Карпати», яке проводилося у липні 1977 року в районі Луцьк–Львів–Рівне.

Військовослужбовці 13-ї армії, які згодом брали участь у таких навчаннях як «Центр-87», «Осень-88», «Братство по оружию», «Щит» та багатьох інших, завжди демонстрували високий рівень професіоналізму.

У складі окремих підрозділів через «Афган» пройшли 540 воїнів. Багато з них удостоєні високих державних нагород. Серед них генерал-лейтенант Сергій Горошніков, у ті часи — командир механізованої роти, за успішне виконання бойових завдань отримав медаль «За відвагу» та два ордени Червоної Зірки; начальник армійської авіації 13-го армійського корпусу полковник Володимир Пастухов; старший офіцер оперативного відділу 13-го армійського корпусу підполковник Віталій Данчук.

Загальна кількість військовослужбовців управління 13-ї армії, які пройшли через пекло афганської війни, перевищила півсотні осіб.

Серед учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у 1986-1988 роках були генерал-майори А. Іванов, Н. Чермошенцев, Н. Пугачов, полковники В. Добровольський та О. Новіков, підполковники Ю. Кривопіша та С. Горобець, майор В. Севастьянов, старший прапорщик Ф. Хамейкін та ще понад 2000 військовослужбовців 13-ї загальновійськової армії.

З проголошенням незалежності України особовий склад 55-го окремого полку зв'язку на чолі з полковником Віленом Мартиросяном 23 грудня 1991 року одним з перших серед військових формувань колишнього Радянського Союзу, що дислокувалися на території України, склав присягу на вірність українському народові.

Першим командувачем 13-ї армії незалежної України був генерал-лейтенант Валерій Степанов, призначений у січні 1992 року командувачем військами Прикарпатського військового округу.

Період набуття незалежності Україною був складним. Але завдяки виваженій позиції командування армії військові частини, особовий склад і бойова техніка залишились у пунктах постійної дислокації, не пішли за політичними авантюристами, не осоромили солдатської честі участю у діях проти свого народу. В січні 1992 року більше 70 відсотків особового складу армії присягнуло на вірність народу України.

З березня 1992 року до липня 1993 року з'єднаннями та частинами армії командував генерал-полковник Петро Шуляк. У цей період було розпочато розроблення нових штатів та відпрацювання нової організаційно-штатної структури, що дозволяла ефективніше використовувати можливості об'єднання. У липні 1992 року військовослужбовці, які були відряджені з частин до миротворчих підрозділів за кордон, взяли участь у перших бойових діях підрозділів Збройних Сил України. Саме тоді, з прибуттям 240-го окремого спеціального батальйону (УКРБАТ) до міста Сараєво, що у Боснії та Герцеговині, підрозділи батальйону були неодноразово атаковані ворогуючими сторонами.

З липня 1993 року до березня 1996 року 13-м армійським корпусом командував генерал-полковник Олександр Затинайко, який

продовжив роботу над формуванням армійського корпусу, підвищенням бойової та мобілізаційної готовності з'єднань та військових частин. З 27 грудня 1993 року 13-та загальновійськова армія отримала назву 13-й армійський корпус.

З березня 1996 року до червня 2000 року з'єднаннями та військовими частинами корпусу командував генерал-полковник Микола Петрук.

За підсумками останніх років 13–й армійський корпус визнано одним з кращих у Сухопутних військах Збройних Сил України.

З червня 2000 року до квітня 2002 року об'єднанням командував генерал армії України Сергій Кириченко, а з квітня 2002 року до березня 2004 року — генерал-лейтенант Михайло Куцин.

У зв'язку з участю Збройних Сил України у бойових діях в складі міжнародних коаліційних сил актуальним стало питання формування на базі 24-ї механізованої бригади управління 6-ї омбр, яка з лютого 2004 року виконувала миротворчу місію в Республіці Ірак.

З березня 2004 року по травень 2006 року об'єднанням командував генерал-полковник Геннадій Воробйов. В цей період основні зусилля спрямовувалися на виконання планів бойової підготовки у підпорядкованих військових частинах, необхідного нальоту екіпажів армійської авіації, виконання плану стрибків військовослужбовцями частин аеромобільних військ.

У травні 2006 року об'єднання очолив генерал-лейтенант Сергій Горошніков.

У ці часи значно розширилася географія армійського корпусу. У відповідності до положень Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки до складу об'єднання прийняті з'єднання та військові частини, що дислокуються у 6 західних областях України: Рівненській, Волинській, Львівській, Тернопільській, Чернівецькій та Закарпатській.

У 1997 році на базі підрозділів корпусу сформовано українсько-польський батальйон, який виконував миротворчу місію в Косовому. Основні завдання, які покладалися на наших миротворців у цій балканській країні, полягали в забезпеченні безпеки та свободи пересування місцевого населення, постійному спостереженні на небезпечних ділянках та цілодобовому патрулюванні зони відповідальності.

З 6 лютого до 3 березня 2004 року пройшла ротація українського миротворчого контингенту в Іраку. Особовий склад 5-ї окремої механізованої бригади замінила 6-та омбр, сформована на базі 13-го армійського корпусу. Її командиром був призначений генерал-майор С. Островський, який перед цим обіймав посаду заступника командувача 13-го армійського корпусу.

У 2005 році до Іраку в миротворче відрядження відбула остання ротація українського контингенту — 81-ша Галицька тактична група Сухопутних військ ЗС України на чолі з генерал-майором Сергієм Горошніковим. Вона була сформована на основі 80-го окремого аеромобільного полку. Водночас з миротворчою функцією головним завданням тактичної групи стала допомога урядовим структурам Іраку, підготовка військовослужбовців іракської бригади. За 8 місяців ними було здійснено близько 260 конвоїв та понад 1000 патрулювань, спільно з іракськими військовими проведено більше 10 стабілізуючих операцій, в ході яких вилучено значну кількість зброї і боєприпасів. Наші сапери спільно з казахстанськими колегами вилучили та знешкодили близько 240 тисяч вибухонебезпечних предметів.

Миротворці тактичної групи надали гуманітарну допомогу близько 6500 місцевим жителям. Ще стільки ж іракців отримали медичну допомогу від лікарів української медичної роти.

Військовослужбовці 13-го армійського корпусу різних категорій з честю виконували місії у складі миротворчих сил ООН в колишній Югославії, Лівані, Ліберії, Сьєрра-Леоне. Сьогодні українські військові контингенти та персонал продовжують брати участь у миротворчих місіях. Військовослужбовці 13-го армійського корпусу виконують завдання в Ліберії, Судані, Косовому.

У 2007 році в районі техногенної катастрофи поблизу села Ожидів на Львівщині військовослужбовці 704-го окремого полку радіаційного, хімічного, біологічного захисту та 80-го окремого аеромобільного полку 13-го армійського корпусу гідно виконали покладені на них завдання під керівництвом начальника штабу — першого заступника командира 13-го армійського корпусу генерал-майора Ігоря Колесника.

У 2007–2010 роках військовослужбовці 13-го армійського корпусу активно допомагали цивільному населенню, яке найбільш постраждало від стихійних лих у західному регіоні України.

Тільки влітку 2008 року на Прикарпатті особовим складом під керівництвом першого заступника командира 13-го армійського корпусу генерал-майора С. Наєва перевезено близько 1100 тонн гуманітарних вантажів, евакуйовано з підтоплених районів 1600 чоловік місцевого населення, прокладено 13 кілометрів кабелю зв'язку, розчищено 145 кілометрів прикордонної смуги та проведено багато інших рятувально-відновлювальних робіт.

У Рівному пройшли урочистості з нагоди 70–річчя створення 13–ї армії, правонаступником якої є 13–й армійський корпус Сухопутних військ Збройних Сил України

На території штабу об'єднання за участі понад 200 ветеранів та офіцерів, які у різні часи проходили військову службу у цьому органі військового управління, відбулося урочисте відкриття пам'ятного знаку першому командиру 13–ї загальновійськової армії генерал–лейтенанту Петру Філатову, який загинув у 1944 році.

Почесне право перерізати стрічку на цьому монументі отримав один із колишніх командирів 13–го армійського корпусу, а нині командувач Сухопутних військ ЗС України генерал–полковник Геннадій Воробйов. Слід відзначити, що на святкування круглої дати прибули майже усі колишні командири цього військового об'єднання. Серед присутніх були представники делегацій ветеранських організацій 13–ї армії із Російської Федерації та Республіки Білорусь. Проте найголовнішими почесними гостями стали сивочолі ветерани, які під час Великої Вітчизняної війни у складі військових частин 13–ї загальновійськової армії визволяли місто Рівне від гітлерівців. Зараз їх у Рівному мешкає лише восьмеро.

Найголовнішим видовищем для мешканців та гостей міста став військовий парад із залученням понад 20 одиниць бойової техніки, яка перебуває на озброєнні підрозділів армійського корпусу. Центральною вулицею Рівного із розгорнутими Бойовими прапорами пройшли парадні розрахунки бригад та полків. Загалом в урочистому проходженні були задіяні 700 військовослужбовців. Зі слів командування військового об'єднання, цей парад у Рівненському гарнізоні був наймасштабнішим за останнє десятиліття.

Згодом на площі біля Рівненського обласного державного академічного музично–драматичного театру відбувся плац–концерт зведеного оркестру 13 армійського корпусу під керівництвом військового диригента майора Анатолія Мазурка. Далі власні уміння та бійцівські навички продемонстрували військовослужбовці розвідувальної роти 80–го окремого аеромобільного полку.

Офіційну частину свята завершила урочисте зібрання у музично–драматичному театрі міста. Згодом відбулося нагородження кращих військовослужбовців 13–го армійського корпусу. Згідно з наказами Міністра оборони України, начальника Генерального штабу — Головнокомандувача ЗС України, командувача Сухопутних військ, 60 генералів, офіцерів, військовослужбовців служби за контрактом та працівників ЗС України отримали відомчі відзнаки, почесні грамоти та цінні подарунки. Наказом Міністра оборони України за сприяння Збройним Силам України голову Рівненської обласної держадміністрації Василя Берташа нагороджено відзнакою Міністерства оборони України «Вогнепальна зброя» — 9 мм пістолетом ПМ.

Незвичайний подарунок отримали військовослужбовці 13-го армійського корпусу Сухопутних військ ЗС України від державної адміністрації міста Рівного.

— Незабаром, після завершення будівництва вулиці одного із нових мікрорайонів міста, її буде названо на честь 13–ї загальновійськової армії, правонаступником якої є 13–й армійський корпус Сухопутних військ Збройних Сил України, — повідомив міський голова Володимир Хомко.

Символічну табличку із назвою вулиці він передав тимчасово виконуючому обов'язки командира 13–го армійського корпусу генерал–майору Ігорю Колеснику.

СПАСИБІ, МАМО, ЗА СИНА-СОЛДАТА!

На щире слово безмежної подяки заслуговує кожна жінка, чиї діти чи вже відслужили у війську, чи то сьогодні виконують свій конституційний обов'язок з охорони та недоторканості святих рубежів Вітчизни

Міністр оборони України Михайло Єжель підписав наказ №239 від 4 травня 2011 року «Про встановлення Дня солдатської матері. Щороку він відзначатиметься у Збройних Силах України у другу неділю після Великодня. Наказ було видано з метою вшанування вагомої історичної ролі жінки-матері у формуванні моральних і духовних якостей захисників Вітчизни, подальшого розвитку військових традицій, посилення військово-патріотичного виховання особового складу Збройних Сил та на підтримку ініціативи громадських організацій.

З давніх часів в системі духовних цінностей українського воїнства традиції пошани до образу жінки-матері набували не лише побутового значення.

Звернення до пісенної творчості українського народу переконує, що об'єднуючим і надихаючим символом українського війська був образ матері, яка ростила синів, виряджала їх у військо, вірно чекала і силою материнської любові рятувала від загибелі.

Церква в ім'я Богоматері вважалася головною, а храмовим святом на Запорожжі завжди було свято Пресвятої Богородиці. Козаки носили на грудях хрестики з її зображенням, а значна частина церков і каплиць, зведених на землях Запорозьких вольностей, присвячувалась Богоматері. Покидаючи Запорожжя після зруйнування Січі військами російської цариці Катерини, козаки, за переказом, зійшлися до січової церкви, названої на честь Божої Матері, і довго молилися своїй небесній покровительці... Після молитви, взявши з собою ікону Покрови Пресвятої Богородиці, вони тричі обійшли духовну твердиню і священик прорік: «...апостоли з пророками ликують, бо ради нас молить Богородиця Предвічного Бога...»

У березні 1990 року солдатські матері Запорізького краю під Покровом Божої Матері створили раду матерів і вдалися до активної боротьби за долю синів-солдатів та за відродження українського війська.

Численні виступи цієї організації проти насильства в Радянській Армії сколихнули тоді всю Україну. За ініціативи Запорізького комітету солдатських матерів 14–15 липня 1990 року, попри шалений спротив можновладців, у Запоріжжі був проведений Екстрений Форум солдатських матерів України.

З 12 областей республіки до Запоріжжя прибуло 210 учасників Форуму. Не за партійні кошти, а за покликом материнського серця.

Учасники Форуму закликали громадськість України, «доки генерали зайняті політикою», боротись за долю своїх синів і за створення на території Української Радянської Соціалістичної Республіки національних військових формувань. У всіх областях була організована мережа регіональних осередків Комітету солдатських матерів, які почали боротьбу за повернення громадян УРСР для проходження строкової військової служби на територію України. Було проведено сотні мітингів і зборів, зібрано десятки тисяч підписів під зверненням учасників Форуму до депутатів Верховної Ради УРСР. Активне лобіювання жінками органів законодавчої та виконавчої влади змусило Верховну Раду УРСР, аби заспокоїти громадськість, прийняти 30 липня 1990 року Постанову №88-XII «Про проходження строкової військової служби громадянами Української РСР та використання працівників правоохоронних органів республіки за її межами».

Міністерство оборони СРСР на чолі з маршалом Д. Язовим не погодилось з вимогами українських жінок і агресивно виступило проти «самостійницьких намірів» Верховної Ради УРСР, вимагаючи «не піддаватись жіночим примхам» та відмінити Постанову, що розвалює Радянську Армію, а з нею і весь Радянський Союз.

В це протистояння вимушений був втрутитися навіть тодішній Президент СРСР М. Горбачов. Своїм Указом від 1 грудня 1990 року він фактично скасував цей юридичний акт Верховної Ради. Однак перший крок на шляху до створення Збройних Сил України було зроблено. Суспільство усвідомило: український народ може мати і свою армію, і свою державу, а українські хлопці врешті зможуть служити на рідній землі.

За таких умов солдатські матері почали ще рішучіше боротись за повернення військовослужбовців — громадян УРСР для проходження строкової військової служби на територію України, вимагаючи від Верховної Ради УРСР виконання положень своєї ж таки Постанови №88-XII від 30 липня 1990 року.

Проте Верховна Рада, сподіваючись, що констатації своїх намірів аби заспокоїти громадськість буде достатньо, почала млявий і нерішучий «процес узгодження військових питань» з Генеральним штабом Збройних Сил СРСР. У відповідь на це Голова Запорізького комітету солдатських матерів Л. Трухманова закликала матерів і батьків забрати своїх синів, які служать поза межами республіки, з військових частин і повернути в Україну. Тисячі солдатів повернулися з «гарячих точок» СРСР живими і здоровими з бажанням служити своєму народові і своїй державі, якої ще тоді не було.

Генеральний штаб Збройних Сил СРСР оголосив військовослужбовців, які залишили військові частини і повернулись на територію УРСР, дезертирами. Військові прокуратури усіх рівнів отримали наказ ловити дезертирів-націоналістів і суворо їх карати. Солдатські матері навідріз відмовились видавати синів слідчим прокуратури і почали вимагати від Верховної Ради створення на території УРСР військових частин, в яких би проходили службу солдати–втікачі, та захистити їх та їхніх батьків від переслідувань з боку військової прокуратури. Однак Верховна Рада УРСР продовжувала зволікати...

Сотні листів і телеграм було направлено громадянами республіки на адресу Верховної Ради УРСР з вимогою повернути синів в Україну та створити на її території національні військові формування.

13 вересня 1990 року під тиском матерів Рада Міністрів УРСР вимушена була прийняти Постанову № 250 «Про створення Комітету по зв'язках з Міністерством оборони СРСР при Раді міністрів УРСР». Цією Постановою Уряд УРСР врешті був змушений взяти на себе зобов'язання по «підготовці проектів законодавчих та нормативних актів, пов'язаних з порядком проходження військової служби, а також функціонуванням Збройних Сил на території республіки».

Ініціатива та наполегливість Запорізького комітету солдатських матерів сколихнули тоді увесь Радянський Союз. Рішення першого з'їзду ОСМУ розглядались Генеральним штабом Збройних Сил СРСР. Вони були озвучені з трибуни Верховної Ради УРСР, на засіданні колегії Генерального штабу Збройних Сил СРСР, під час проведення Другого з'їзду Народного Руху України.

«Гасити» ініціативу низів до Запоріжжя приїжджали офіцери Генерального штабу, Міністерства оборони СРСР на чолі із заступником начальника Головного політичного управління Збройних Сил СРСР генерал-майором Юрієм Найманом, депутати Верховної Ради СРСР, відповідальні працівники ЦК КПУ та ЦК КПРС, представниці жінрад Одеського військового округу. Але солдатські матері тоді не відступили і, дякуючи Богу і своїй покровительці Богородиці, перемогли. Підняли залякане суспільство на боротьбу за долю синів-солдатів, змусили Верховну Раду повернути військовослужбовців — громадян України на територію республіки, прийняти рішення про створення на території УРСР національних військових формувань, заснувати Міністерство оборони України та прийняти Закон «Про Збройні Сили України».

Олекса РАДОЧИН

У військово–історичному музеї Південного оперативного командування та читальному залі Будинку офіцерів Одеського гарнізону відкрилися нові експозиції, присвячені солдатським матерям.

Співробітник військово–історичного музею Південного оперативного командування Наталія Івашкевич під час розмови з військовослужбовцями підкреслила, що подібні сумісні заходи надають можливість повернутися у минуле, згадати батьків, які чекали своїх дітей з війни, уявити святий образ матерів воїнів–визволителів.

– Добро і ласка, що дає мати дитині з перших хвилин життя на землі, – це та основа, на якій формується особистість. Характер, культура і духовність дитини. Напередодні свята Великої Перемоги ми повинні нагадати нашій молоді про звичайний і буденний материнський подвиг, адже багато матерів так і не дочекалися своїх дітей з війни, – зазначила Наталія Івашкевич.

А в розташуванні збірного пункту Харківського обласного військкомату (ОВК) відбулася зустріч батьків призовників та молодих солдатів з командуванням військової установи. У заході також взяли участь представник місцевого обласного комітету солдатських матерів Майя Крюкова та журналісти.

По завершенні багатосторонньої зустрічі батьки молодих солдатів подякували офіцерам військкомату за добре ставлення до їхніх синів.

Також у Харкові, у 9–му Гарнізонному будинку офіцерів відбулася зустріч батьків солдатів строкової служби з керівництвом військової установи.

Варто зазначити, що спеціально до святкового дня завідувач бібліотекою працівник ЗС України Ніна Бочкова підготувала літературну експозицію: «8 травня – День солдатської матері». Зміст підібраних книг високо оцінили батьки солдатів.

«Победа! Сегодня человечество может вздохнуть свободно. Сегодня пушки не стреляют!»

Такими словами військові журналісти закінчили репортаж із зали, де відбулася історична церемонія підписання Акта про беззастережну капітуляцію фашистської Німеччини

Воєнний стан Третього рейху наприкінці весни 1945-го був безнадійним. 7 травня 1945 року о 2 год. 41 хв. в штабі англо-американського командування у французькому місті Реймс Німеччина капітулювала. Від імені союзників Акт про капітуляцію підписав начальник штабу Головнокомандування союзних збройних сил у Західній Європі американський генерал-лейтенант У. Сміт. Від Німеччини — генерал-полковник А. Йодль, виконуючий обов'язки начальника Верховного командування вермахту й одночасно начальника Генерального штабу сухопутних військ. Бойові дії повинні були припинитися опівночі 8 травня.

«...Ця церемонія, символізувала єдність західних і радянських союзників та сповістила світ про те, що капітуляція здійснена Німеччиною перед усіма, а не тільки перед Заходом, — пише у своїх мемуарах «Хрестовий похід у Європу» Верховний Головнокомандуючий експедиційними силами союзників генерал армії США Д. Ейзенхауер. — З цієї причини нами було вказано журналістам нічого не повідомляти про перше підписання, поки не буде проведено другу церемонію.

Для того, щоб американські й англійські кореспонденти мали повне уявлення про капітуляцію в Реймсі, ми запросили на церемонію підписання репортерів. Приймаючи запрошення, вони погодилися утриматися від публікації матеріалів про капітуляцію, поки не буде офіційної заяви, погодженої між союзниками. Однак якийсь американський репортер свій репортаж опублікував завчасно, чим викликав лють інших кореспондентів, що залишалися вірні даній обіцянці».

Вранці 8 травня до Берліна прилетів заступник міністра закордонних справ СРСР А. Вишинський. Він привіз усю потрібну документацію про капітуляцію Німеччини і повідомив склад представників від Верховного командування союзних військ.

У середині дня на аеродром Темпельхоф прибули заступник Ейзенхауера головний маршал авіації Великобританії А. Теддер, командуючий стратегічними повітряними силами генерал К. Спаатс, головнокомандуючий французької армії генерал Х. М. Г. де Латтр де Тассіні. Зустрічав їх перший заступник командуючого військами 1-го

Білоруського фронту генерал армії В. Соколовський.

З Фленсбурга під охороною англійських офіцерів були доставлені в Берлін колишній начальник штабу Верховного командування вермахту генерал-фельдмаршал В. Кейтель, головнокомандуючий військово-морськими силами генерал-адмірал флоту Г. фон Фрідебург і заступник головнокомандуючого військово-повітряними силами генерал-полковник авіації Г. Штумпф.

У південно-східній частині Берліна — Карлсхорсті, у будинку військово-інженерного училища підготували залу, у якій повинна була проходити церемонія підписання Акта. Незабаром усі представники командування союзних військ прибули до заступника Верховного Головнокомандуючого Збройними Силами СРСР Маршала Радянського Союзу Г. Жукова. Не встигли увійти в приміщення, відведене для бесіди, як туди хлинула юрба американських і англійських журналістів, які почали атакувати Жукова запитаннями.

Рівно опівночі Жуков, Теддер, Спаатс і де Латтр де Тассіньї увійшли до зали, прикрашеної державними прапорами Радянського Союзу, США, Великої Британії та Франції. У залі були присутні радянські генерали, війська яких брали участь у легендарному штурмі Берліна, а також журналісти.

Церемонію підписання Акта відкрив маршал Жуков: «Ми, представники Верховного Головнокомандування Радянських Збройних Сил і Верховного командування союзних військ, уповноважені урядами антигітлерівської коаліції прийняти беззастережну капітуляцію Німеччини від німецького військового командування».

Потім у зал увійшли представники німецького Верховного командування. За пропозицією радянського представника Кейтель передав главам союзних делегацій документ, яким президент К. Деніц уповноважив делегацію Німеччини підписати Акт про капітуляцію. Потім їх запитали, чи мають вони на руках Акт про беззастережну капітуляцію і чи вивчили його. Після позитивної відповіді Кейтеля представники німецьких збройних сил почали підписувати Акт, складений у дев'ятьох примірниках».

«Під час церемонії ми усі працювали, — розповідає військовий кореспондент газети «Красная звезда» О. Кривицький. — Літератори — записували. Фоторепортери, кінохронікери — знімали. Але роботою все це могла назвати тільки людина нашої професії. З боку наше поводження виглядало, звичайно, повним божевіллям. Ми, літературна братія, намагалися хоч якось зберегти більш-менш нормальні пози і пристойність. Кінооператори ж і фотографи божеволіли, вони штовхали генералів, сідали один одному на плечі, тіснилися за спинами вищих військових чинів, що сиділи за головним столом. Роман Кармен, повертаючи довгу ручку знімального апарата, ударив по голові англійського адмірала сера Берроу, який сидів у президії праворуч від Вишинського. Адмірал терпляче зніс це і навіть з розумінням посміхнувся, потираючи рукою забите місце...».

Після підписання всіх примірників Акта Жуковим і Теддером у присутності Спаатса і де Латтра де Тассіньї, що підписали документи як свідки, німецькій делегації запропонували залишити зал. Це було в 0 год. 43 хв. 9 травня 1945 року.

Кейтель, фон Фрідебург, Штумпф, піднявшись зі стільців, вклонилися і вийшли із зали. За ними вийшли їхні штабні офіцери.

Від імені Радянського Верховного Головнокомандування Г. Жуков сердечно поздоровив усіх присутніх з довгоочікуваною перемогою. У залі піднявся невгамовний шум. «Коли ми скупчилися навколо головного столу, — згадує О. Кривицький, — в голові билася одна думка: щось узяти! Будь-що, просто поцупити що-небудь таке, що можна було б показати в Москві друзям і знайомим...». І йому пощастило хапнути одну з ручок. Її вмочали в чорнильницю з величезного приладу, підписуючи акт про капітуляцію Німеччини.

Товариш Кривицького по «Красной звезде» О. Єрусалимський також був присутній на цій церемонії, йому дісталася друга ручка. Напевно, багатьом військовим журналістам хотілося б привласнити і чорнильний прилад, але, оцінивши його вагу, вони відмовилися від думки засунути цей унікальний предмет у кишеню чи під кітель.

Коли Жуков разом із західними союзниками вийшли на перерву, офіціанти рушили в зал. Готувався банкет. Кінооператор Р. Кармен знаходився там, він збирав апаратуру, кофри від неї. В один з них він і заховав цей чорнильний прилад. Коли письменник і кореспондент «Красной звезды» К. Симонов похвалився йому третьою ручкою, яку

Церемонія підписання Акта про капітуляцію відбувалася у південно-східній частині Берліна — Карлсхорсті, в будинку військово-інженерного училища.

Золін докладно розповів йому про ситуацію і наголосив, що сьогодні вранці усі великі газети світу опублікують звіт англійського інформаційного агентства «Рейтері лімітед», а ми... Головний редактор попросив почекати...

Чекали хвилину, дві, три. Нарешті Золін голосно вимовив: «Є! Терміново в номер чотириста рядків», — повідомив він Б. Горбатову і М. Мержанову.

Вони миттю помчали в зал вузла зв'язку і почали працювати над статтею «Капітуляція». Терміново завжди писати важко, письменник Горбатов нервував. Мержанов його заспокоїв:

— Зараз не до художніх образів, пиши репортаж.

Вони розділили статтю: Мержанов писав першу частину, Горбатов — другу. Як тільки сторінка була написана, вона передавалася телеграфістці, а потім Золін передавав її високочастотним зв'язком, щоб «перестрахувати» можливу затримку на телеграфі.

Тільки о п'ятій годині закінчили репортаж. Горбатов ще раз переглянув його і буркнув: «Кінцівки немає!». Узяв ручку, дописав: «Победа! Сегодня человечество может вздохнуть свободно. Сегодня пушки не стреляют!»».

Військові журналісти, геть знесилені, увійшли в зал. Із задоволенням закусили залишками банкетної розкоші і привітали один одного із закінченням останнього військового репортажу.

Прийом було завершено. Жуков, Теддер, Спаатс, де Латтр де Тассіньї направилися до виходу. «Тут Жукова оточують іноземні кореспонденти і просять автограф, — пише письменник і журналіст М. Мержанов. — Маршал, посміхаючись, лізе за окулярами. Він риється в кишені, заглядає — окулярів немає. Усі кинулися шукати, одні заглядали під крісло, інші під стіл...

Нарешті здогадалися: окуляри зникли як дорогоцінний сувенір... Жуков вийняв із внутрішньої кишені окуляри в олов'яній оправі (маршал підписав всі екземпляри Акта про капітуляцію Німеччини, надягнувши окуляри в золотій оправі. — Л. П.) і хотів уже було поставити свій підпис на клаптику паперу, що йому простягнув іноземний кореспондент із чорною кучерявенькою борідкою, однак підозріло подивився на цей клаптик і дав перекладачу, що стояв поруч. Той сказав:

— Це, товаришу маршал, неоплачений рахунок на квартиру в Лондоні.

Жуков повернув клаптик кореспонденту. Тоді той, сконфужений, швидко дістав зелений папірець долара і простягнув його маршалу.

Утворилася черга за автографом. Жуков терпляче підписував листки блокнотів, доки не сказав: «Вистачить!»

А тим часом екіпаж радянського літака особливого призначення виконував перший мирний рейс за маршрутом «Берлін — Москва». І на його борту знаходився безцінний пакет — Акт про капітуляцію Німеччини.

Леонід ПОРИЦЬКИЙ

Під час церемонії підписання Акта кінооператори і фотографи божеволіли — вони штовхали генералів, сідали один одному на плечі, тіснилися за спинами військових чинів, що сиділи за столом.

він потягнув зі столу, Кармен не втримався і показав цей скарб. Треба було бачити обличчя Симонова! Він мало не зі сльозами став благати віддати йому чорнильницю. Кармену було шкода сувеніра! Але ця ніч, це відчуття загального щастя привели до того, що він віддав чорнильний прилад Симонову.

А в цей час для воєнкорів газети «Правда» почалася гаряча пора. І. Золін з'єднався з редакцією, повідомив новину про капітуляцію і просив залишити чотириста рядків, що будуть передані через годину.

— Що? Чому?.. Як завтра?... — поклавши трубку, він сумно повідомив:

— Матеріал потрібно передавати завтра вранці, він піде в номер на 10 травня разом з важливими урядовими документами.

Журналісти нічого не могли зрозуміти. Як же так, скінчилася війна, а газети ще добу будуть мовчати?.. Вони не пішли на прийом і банкет, залишилися в холі, сподіваючись на виклик із Москви. Але ніхто їх не викликав. Золін знову подзвонив у редакцію.

Цього разу до телефону підійшов головний редактор П. Поспєлов.

За «синий платочек»!

Фронтові пісні для бійців Червоної Армії значили набагато більше, ніж просто пісні. Наче ковток живої води, вони піднімали їх в атаку, нагадували про рідний дім і кохану

Велика Вітчизняна війна — час лихоліття, час подвигів, перемог та поразок, мужності та відваги. І саме у буремні воєнні роки народилися пісні, які увійшли в історію країни-переможниці.
З цими піснями поети, композитори, артисти виступали на фронтах Вітчизняної війни, улюблені мелодії звучали на передовій і в окопах, на кораблях і летовищах, в госпіталях і цехах заводів.

Такі вірші, як «Жди меня» К. Симонова, пісні «Вечер на рейде» В. Соловйова-Сєдого, «Песня о Днепре» М. Фрадкіна, «Синий платочек» Є. Петербурзького і багато інших давали воїнам сили і натхнення на боротьбу з ворогом, нагадували про дім, родину, кохану та закликали до боротьби з фашистськими загарбниками. Ці пісні були немов ковток живої води. Їх записували на шорінофоні (за ім'ям радянського винахідника Шоріна), а потім розповсюджували на радіо і платівках.

Саме такою є добре відома пісня «Вечер на рейде», авторами якої були композитор Василь Соловйов-Сєдой і поет Олександр Чуркін. Ця задушевна мелодія в роки війни була однією з найулюбленіших. Її успіх — у вірно переданій любові до Вітчизни, до всього, що було святим і дорогим для кожного бійця.

Історія створення цієї пісні така: влітку 1941 р. авторам довелося працювати в ленінградському порту, вечір видався спокійним — ні повітряних тривог, ні стрілянини. Недалеко на рейді стояв буксир, з якого долинали звуки баяна. Саме тоді з'явилася думка: написати пісню про людей, яким, можливо, завтра йти в бій. Повернувшись з порту, Соловйов-Сєдой почав працювати над мелодією, через два дні вона була передана поету Чуркіну, який написав текст. Так народилася пісня «Вечер на рейде».

Однак її прем'єра в Спілці композиторів м. Ленінград виявилася невдалою: пісню не сприйняли як героїчно-патріотичну, і тільки в березні 1942 р., коли Соловйов-Сєдой виконав її на Калінінському фронті, а на третьому куплеті бійці підхопили мелодію приспіву, стало зрозуміло: пісня житиме. І незабаром уся країна, всі фронти її заспівали, хоча текст ніде надрукований не був. Виявилося, що після першого ж виконання пісні військові зв'язківці передали її у ефір.

З тієї пори мало не кожний концерт на фронті і в тилу починався з

К. Шульженко (на знімку — третя ліворуч) з концертною бригадою на передовій

За роки Великої Вітчизняної війни з'явилася незлічена кількість варіантів «Катюші»: зокрема, професор І. Розанов нарахував їх близько сотні.

пісні «Вечер на рейде». Популярність її була надзвичайною.

Партизани замінили один рядок і співали: «Выходим завтра в горы», льотчики переробили її на свій лад: «Споемте, друзья, ведь завтра в полет...». У 1942 р. в Севастополі була випущена листівка з текстом. Пісню взяли до свого репертуару багато концертних бригад. Вона звучала на радіо по всій країні, виконував її відомий дует у складі Володимира Бунчикова і Володимира Нєчаєва.

В золоту антологію пісень воєнної пори ввійшли й інші твори Соловйова-Сєдого: «Соловьи», «Не тревожь ты меня, не тревожь», «Давно мы дома не были», а мужні моряки надихнули композитора на пісні «Морячка», «О чем ты тоскуешь, товарищ моряк», «Матросские ночи».

Добре відома нам ще одна пісня тих буремних років — «Давай закурим!» композитора Модеста Табачнікова на вірші Іллі Френкеля. Написана у грудні 1941 р., пісня навіяна подіями, які розвернулися на Південному фронті, в Одесі. Протягом 69 днів місто стійко та мужньо оборонялося, стримуючи наступ 4-ї румунської армії. Потім одеський гарнізон був евакуйований морем до Севастополя. Тоді й народилася пісня, в якій поєдналися і солдатська біль за залишену Одесу, і віра у неминучість тієї пори, «когда не будет немцев и в помине». І коли Одеса була визволена від фашистських загарбників (10 квітня 1944 р.), цю пісню підхопило і заспівало усе населення міста, святкуючи ще одну перемогу Радянської Армії. В окопах в часи перепочинку між боями головне місце, звичайно, займали розповіді про друзів, про солдатську дружбу, про тих, хто «дал закурить». Адже на фронті махорка на закрутку цінувалася дорожче хліба.

Пісню чудово виконувала харків'янка Клавдія Шульженко. В її виконанні відчувалася хитрувато-весела і водночас серйозна обіцянка пам'ятати того, хто ділився на фронті останньою цигаркою, демонструючи цим щирий прояв справжньої солдатської дружби.

Ось чому Шульженко дозволяла собі під час виконання пісні в один із приспівів ввести паузу: їй ніби пропонували закурити і, одержавши дрібку тютюну, вона точними рухами бувалого курця тут же скручувала самокрутку. Співачці навіть довелося взяти декілька уроків з виготовлення самокрутки, проте такі концерти сприймалися з надзвичайним ентузіазмом.

Однією з улюблених солдатських пісень є й незабутня «Катюша». Її автори — поет Михайло Ісаковський та композитор Матвій Блантер. Ісаковський розповідав: «Мабуть, найбільш популярною з пісень, написаних на мої вірші, була «Катюша». Не можу згадати, що мене змусило написати ці вірші. Приїхавши до редакції газети «Правда», зустрівся з композитором Блантером. Він спитав, чи немає у мене віршів, на які можна написати музику. Я передав йому «Катюшу» і забув про неї. Та раптом Блантер сповістив, що Державний джаз-оркестр Кнушевицького включив пісню у свою програму. Незабаром відбудеться його концерт, а тому необхідно негайно допрацювати текст. Через два дні я передав композитору сім варіантів віршів, в одному з них згадав прикордонника, якого любить і чекає Катюша та дає наказ пильно берегти рідну землю».

Час тоді був тривожний, всі передчували війну. Восени 1938 р., як і обіцяв Матвій Блантер, відбувся концерт джаз-оркестру, на якому вперше була виконана «Катюша».

Велика Вітчизняна війна покликала пісню на фронт. У «Катюші» з'явилися пісні-сестри, в яких «проходила берегом Катюша в сапогах, пилотке боевой». Була вона і партизанкою «с автоматом девушка простая» і медсестрою. Виникла незлічена кількість варіантів, професор І. Розанов нарахував їх близько сотні.

Співали її чехи, болгари, югослави, французи, англійці. Існує багато перекладів та альтернативних текстів цієї пісні: в Італії це «Катарина», в Ізраїлі — «Катюшка», у Франції — «Казачок», в Фінляндії — «Катюша із Карелії». Її співають в Африці, в Латинській Америці, в Японії.

Незвичайна історія й іншої чудової пісні — «Синий платочек». В 1940 р. в московському саду «Ермітаж» виступав польський оркестр «Блакитний джаз» під керівництвом Г. Гольда. Тоді композитор Єжи Петербурзький виконав свою нову мелодію. Після концерту до нього підійшов поет та драматург Я. Галицький, який запропонував написати до цієї красивої мелодії слова. Думка поета сподобалася, і незабаром з'явився вірш «Синий платочек».

У роки війни текст пісні було змінено, співачка Клавдія Шульженко запропонувала вставити в текст знамениті слова про кулеметника. Але Політуправління Червоної Ар-

мії зауважило: пісня надзвичайно лірична. Однак через деякий час Шульженко повернулась до пісні — вперше вона виконала її на Волховському фронті 24 березня 1942 р., після чого «Синий платочек» почали співати від Кавказу до Мурманська.

У ці суворі дні у Києві її співали на той же мотив, але на вірші невідомого автора:

Двадцать второго июня,
Ровно в четыре часа,
Киев бомбили, нам объявили,
Что началася война...

З цією піснею пов'язано багато спогадів з військового життя.

Фронтова газета «Правда» від 26 травня 1942 р. розповідала про концерти в четвертому гвардійському авіаційному винищувальному полку Балтійського флоту, де на прохання воїнів «Синий платочек» виконувався по 3–4 рази.

Був випадок, коли командир роти зі шматком синього полотна на багнеті криком: «За синий платочек!» підняв за собою бійців в атаку. Один фронтовик згадував, як після запеклого бою на Курській дузі не міг розбудити солдатів: Вони були стомлені, віддавши всі сили бою. Але закінчився перепочинок і треба було йти в атаку. Тільки коли командир крикнув: «За синий платочек! Вперед, за мною!», всі піднялися як один, ніби їх окропили «живою» водою.

До пісень воєнних років, де згадується Україна, в першу чергу необхідно віднести «Песню о Днепре». Автори цього твору — поет Євген Долматовський і композитор Марк Фрадкін.

Перед війною побачення поета з Дніпром було урочистим — під час Шевченківського пленуму Союзу письменників і поїздки в Канів... А наступна зустріч відбулася в 1943-му, коли під мінометним вогнем в'язали плоти і готували для переправи мобілізовані у рибалок дощаники. Гіркі слова бійців: «Ой, Дніпро, Дніпро!», більше схожі на стогін, Долматовський забути не міг. Згодом народилися вірші, які він передав телеграфом для «Комсомольской правды».

Це була пробна поезія. А незабаром у блокнот автора лягли хвилюючі рядки. Але хто напише музику? Ведучі програми ансамблю пісні і танцю Південно-Західного фронту Тимошенко та Березін вказали на композитора Марка Фрадкіна. Музика створювалася в Урюпінську, в будинку священика. Поет і композитор працювали дві доби. І ось народилася пісня, яка звала на смертний бій героїчний народ України.

У прибрежных лоз,
У высоких круч
И любили мы, и росли.
Ой, Днипро, Днипро,
Ты широк, могуч,
Над тобой летят журавли.
Ты увидел бой, богатырь-река,
Мы в атаку шли под горой.
Кто погиб за Днепр,
Будет жить века,
Коль сражался он, как герой...

В золоту антологію пісень воєнної пори увійшли такі твори Соловйова–Сєдого, як «Соловьи», «Вечер на рейде», «Матросские ночи», «Не тревожь ты меня, не тревожь».

Першими слухачами пісні стали тисячі бійців, які виходили з оточення. А згодом вона розлетілася по всіх фронтах, надихаючи на перемогу, вселяючи надію, що «весенний Днепр всех врагов сметет».

Так воно і сталося — перемогла наша Армія, наш Народ!

Серію найбільш пам'ятних і відомих пісень, присвячених Вітчизняній війні, завершує популярна та велична кантата — «День Победы».

В березні 1975 р. поет Володимир Харитонов звернувся до Давида Тухманова з пропозицією створити пісню, присвячену цій знаменній даті. Країна готувалася до 30-ліття Перемоги, у Спілці композиторів був проголошений конкурс на кращу пісню про війну. Напередодні Харитонов свої вірші передав співавтору. Тухманов написав музику, і пісня встигла прозвучати на останньому прослуховуванні конкурсу. Її виконала дружина Тухманова, співачка Тетяна Сашко. Але члени журі пісню «не почули». Мало того, її прослуховування викликало неоднозначну реакцію старших колег Давида Тухманова, про що стало відомо на Держтелерадіо. Річ у тім, що поет Володимир Харитонов був ветераном війни, пісні на його вірші писали увінчані лаврами композитори (А. Новіков, В. Мураделі та інші), Тухманов був молодим автором, відомим естрадними шлягерами. В той час усю музичну політику визначало керівництво Спілки композиторів — в основному люди похилого віку. І, на їхню думку, Тухманов ніяк не міг відповідати статусу автора пісні державного масштабу. Пісня була заборонена. Її не пропустили в ефір ні на радіо, ні на телебаченні. Але артист Леонід Сметанніков виконав пісню на зйомках передачі «Голубой огонек» перед 9 Травня 1975 р, що викликало сотні захоплених листів і відгуків.

А в листопаді 1975 р. на концерті, присвяченому Дню міліції, Лев Лещенко на свій страх та ризик, фактично обманувши телевізійне керівництво, виконав «День Победы». Публіка одразу сприйняла пісню, і Лещенко заспівав її ще раз — на «біс».

11 травня 2010 р. у Чернігові на пагорбі Слави цю пісню виконав зведений хор, який складався з двох тисяч солістів України...

Після війни з'явилися нові пісні, які прославляли тяжкий, героїчний шлях солдата до Перемоги.

А пісні воєнних років і зараз нам дорогі, як і багато інших пісень, що залишили глибокий слід в народній пам'яті та історії нашої культури.

Лев КУДРЯВЦЕВ

ОСТАННІ ТРОФЕЇ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ

19 травня 1945 року їх здобули радянські моряки Дунайської та Дніпровської військових флотилій, які брали безпосередню участь у розгромі німецьких військ під час Берлінської операції

Газета «Красная звезда» від 22 липня 1945 року повідомила, що у Військово-Морському Флоті СРСР проходять службу 207876 моряків, нагороджених орденами і медалями, і 430 Героїв Радянського Союзу. Не сказано було лише про те, що саме моряками була поставлена остання крапка в історії Великої Вітчизняної...

У спогадах про останні дні Великої Вітчизняної війни і внесок радянського воїна в здобуття Великої Перемоги, як правило, йдеться винятково про сухопутні операції: штурм Берліна та взяття Рейхстагу, звільнення Праги. Зрідка, та й то ніби мимохідь, повідомляється про участь у Берлінській операції кораблів і катерів Дунайської і Дніпровської військових флотилій.

Безсумнівно, основний тягар завершальних операцій ліг на плечі піхотинців, танкістів і артилеристів, але й моряки, так само, як і їх сухопутні побратими, до останнього пострілу супротивника вели активні бойові дії. Але ці бої на морі залишилися без серйозного аналізу, хоча гідні того, щоб про них було відомо більш детально.

З 27 квітня до 19 травня 1945-го радянські моряки були змушені продовжувати війну на морі проти німецького флоту, найбільш активного супротивника, що не визнавав остаточну і беззастережну капітуляцію.

У зоні оперативної дії Червонопрапорного Балтійського і Північного флотів до 11 травня постійно на комунікаціях діяли радянські підводні човни, торпедні і сторожові катери, а також морська авіація. Тільки за період кінця квітня — першої декади травня було знищено дванадцять транспортів супротивника з усім, що знаходилося на них. Адже навіть після офіційного повідомлення 2 травня про закінчення бойових дій, німецький флот не тільки не припинив свою діяльність, а, навпаки, в окремих районах активізував її.

О 15 год. 41 хв. 8 травня радіостанція командуючого німецькими підводними силами передала телеграму: «Усім суднам, підпорядкованим командуючому підводним флотом, включаючи малі судна забезпечення, що перебувають в Гельсінгерській бухті, негайно йти у Фленсбург і стати на якір на вільну стоянку поблизу бази підводних човнів». Однак далеко не всі екіпажі виконали цей наказ.

У ніч на 9 травня центральна радіостанція ВМС Німеччини у Фленсбурзі передала наказ адмірала Деніца, призначеного Гітлером перед самогубством рейхсканцлером і Верховним головнокомандуючим німецьких військ, про припинення з 1 год. 00 хв. 9 травня за німецьким літнім часом активних бойових дій. Усім службовим інстанціям армії, флоту й авіації, а також частинам СС пропонувалося залишатися на своїх місцях. Не повинно було бути ніяких затоплень чи пошкоджень суден і літаків. Жодна машина не мала бути зіпсована. Всі інші накази, що будуть оголошені після цього часу 9 травня Верховним головнокомандуванням Радянського Союзу і союзників, повинні виконуватися. Але саме в цей день о 9 год. 38 хв. німецька радіостанція на острові Борнхольм відкритим текстом передала: «Транспортування німців зі сходу здійснювати з максимальною швидкістю». Це означало, що німецький флот не підкорився вимогам капітуляції і вирішив продовжити бойові дії проти радянського флоту, щоб таким чином потрапити в західний сектор, тобто до американців і англійців.

Навіть підписання о 22 год. 43 хв. за центральноєвропейським часом (відповідно 0 год. 43 хв. 9 травня за московським) у передмісті німецької столиці — Карлсхорсті

Акта про беззастережну капітуляцію німецьких збройних сил уповноваженими на це Деніцем особами не зупинило німців. На морі в цей час йшла війна: гинули кораблі, літаки морської авіації та їхні екіпажі...

На виконання Акта про беззастережну капітуляцію німецьких збройних сил німецька радіостанція в Нарвіку передала наказ головнокомандуючого збройними силами Німеччини підводним човнам, що знаходилися в морі, про скасування наказу, відданого 8 травня, і про беззастережне виконання наступних умов Радянського Союзу та його союзників:

1) З цього часу підводним човнам йти тільки в надводному положенні.

2) Номер човна і його місцезнаходження передати відкрито найближчій британській, американській, канадській чи радянській береговій радіостанції на хвилі 600 м (500 кГц) чи на частотах КВ діапазону — 16845, 12686, 5970 кГц позивними «ГЗЗИ» і «Г33110».

3) Вдень піднімати чорний чи синій прапор, вночі мати вогні.

4) Увесь боєзапас викинути за борт, замки гармат і запали торпед видалити, міни поставити на запобіжники.

5) Радіозв'язок і сигнальний зв'язок вести тільки відкритим текстом.

6) Точно дотримуватися вказівок, що будуть дані в наступних радіограмах щодо курсу проходження до портів.

7) Забороняється топити судна і наносити їм ушкодження.

Однак бойова діяльність Балтійського і Північного флотів не могла бути негайно припинена, хоча Німеччина і капітулювала, тому що не було повної впевненості в неухильному виконанні її збройними силами всіх умов капітуляції. Особливе побоювання викликало те, що чимала кількість німецьких підводних човнів, які знаходилися в морі, не підтвердили свою згоду йти у призначені бази. Та й інші сили німецького флоту продовжували активний опір. Тому ще майже місяць режим плавання і бойова готовність сил флоту залишалися такими ж. І це було цілком виправдано, про що свідчать такі факти, підтверджені всіма сторонами:

«Порушуючи Акт про беззастережну капітуляцію, супротивник протягом 10 травня продовжував відводити свої кораблі, завантажені військами, у західну частину Балтійського моря — у порти Данії і Швеції. З цією метою дві ланки торпедних катерів (6 одиниць), прийнявши роту охорони Кольбергської ВМБ (120 моряків), висадили їх без протидії на острів Борнхольм, де полонили німецький штаб на чолі з командуючим військами на острові, після чого його гарнізон капітулював. Також були зупинені один буксир і чотири мотоботи із солдатами супротивника та під конвоєм повернуті у Кольберг».

«В той же день загін торпедних катерів (4 одиниці) поблизу Лібави

З 9 до 14 травня 1945 року на усіх фронтах нашими військами було взято в полон більше 1 мільйона 230 тисяч солдатів, матросів і офіцерів німецької армії і флоту.

на світанку атакував конвой ворога, потопивши транспорт, тральщик і самохідну баржу. О 10 годині у порт Лібави ввійшли торпедні катери з морськими піхотинцями, що без протидії висадилися і о 10 год. 40 хв. підняли над будинком порту Військово-морський прапор СРСР. Опівдні до Лібави ввійшли наші війська».

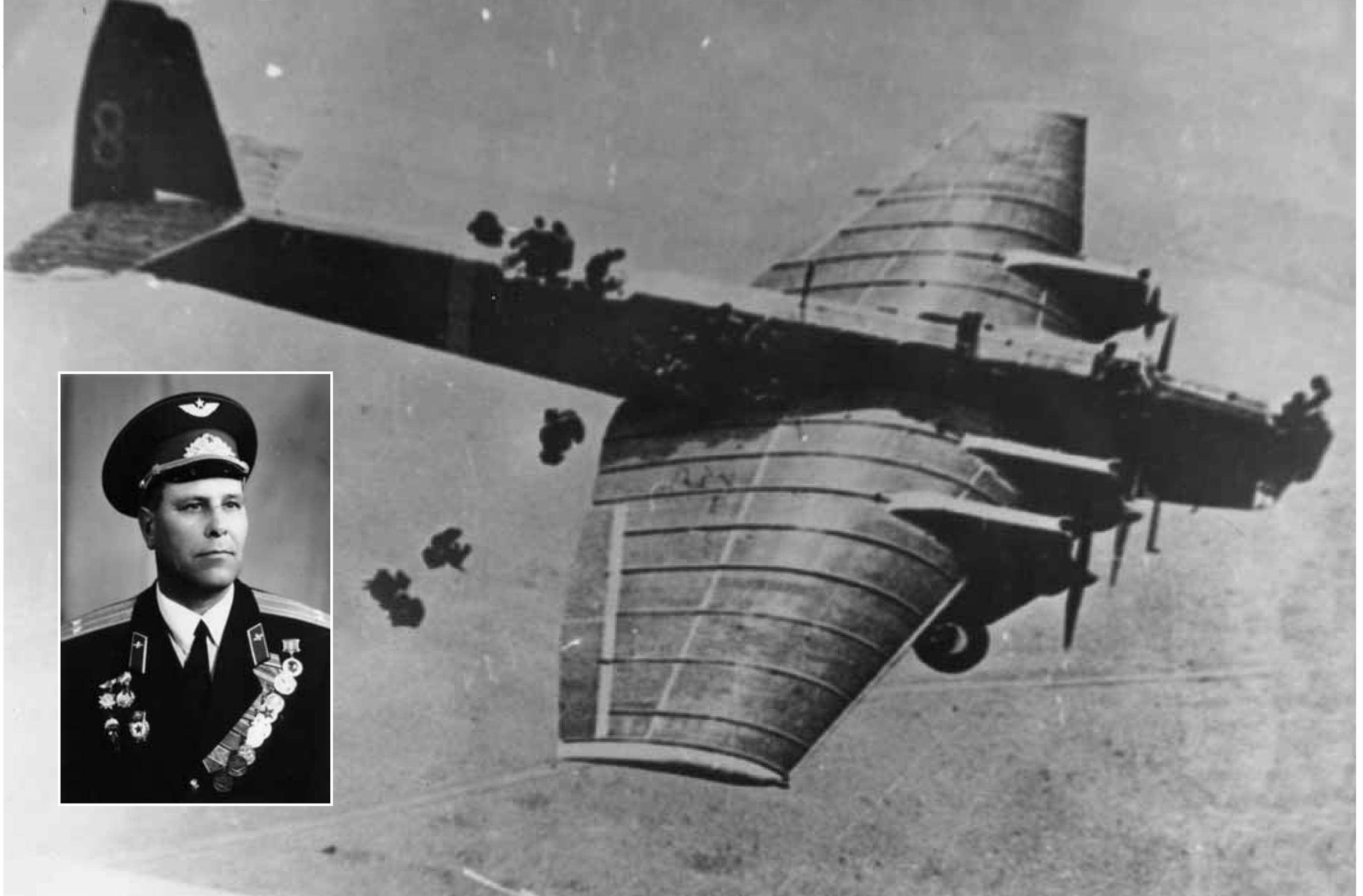
«У районі Мемеля чотири наші катери виявили караван супротивника в складі двох буксирів і шести швидкохідних десантних барж. Супротивник, незважаючи на вказівки німецького морського командування, відкрив вогонь по радянських катерах. Командир загону наказав знищити судна, що чинять опір. Були потоплені буксир і три десантних баржі. Інші підняли білі прапори і були конвойовані в порт».

«Тільки під вечір німецький гарнізон берегової оборони півострова Хель (район Гдині) склав зброю, та й то тільки тоді, коли при спробі евакуації військ в морі було знищено чотири транспорти і вісім інших плавзасобів (від кораблів протичовнової оборони і міноносців до самохідних барж)».

«Дунайська флотилія взяла під охорону в районі Лінца залишені супротивником кораблі і судна, у тому числі один допоміжний корабель, вісім тральщиків, два мінні катери, вісім напівглісерів, двадцять три буксири, два плавкрани і вісімдесят сім інших плавзасобів. Наступними днями кораблі флотилії продовжували тралення і огородження річкових фарватерів, несли дозорну службу. Кораблі Дніпровської військової флотилії в цей же час також продовжували бойове тралення на Одері й у нижній течії Вісли, 10 травня в Свінемюнде підірвався і затонув із всім екіпажем тральщик № 696, а разом з ним — баржа, яку він вів на буксирі».

Завершилася Празька операція військ 1-го, 2-го і 4-го Українських фронтів, що ліквідували останнє велике угруповання німецьких військ і цілком звільнили Чехословаччину. Після цього мав наступити довгоочікуваний мир...

Сергій СМОЛЯННІКОВ

«КРИЛАТИЙ ПІХОТИНЕЦЬ» ПЕРЕМОГИ

За плечима 85-річного Івана Слободянюка 967стрибків з парашутом та 35 «календарів» бездоганної служби у повітряно-десантних військах

Настрій, звичайно, вже давно у всіх був піднесеним, але ще далеко не переможним. Здавалося, все, кінець ворогу, а він ще стріляє з-за рогу, огризається вогнем з підвалів та горищ, частинами та підрозділами просочується крізь проріхи та найменші «вікна» у смузі наступаючих військ, ідучи в ліси та гори. Ні, у тому, що ми переможемо, сумнівів не було й бути не могло. Але все важче підніматися під кулі, знаючи, що можеш загинути в останній чи один із останніх днів цієї проклятої війни!..

Цілу ніч з 8 на 9 травня підрозділи 356-го гвардійського стрілецького полку переслідували відступаючі рештки хвалених німецьких військ. Тепер, розбиті, вони розбігалися по лісах, а частини Радянської Армії наздоганяли їх.

За ніч полк пройшов 60 кілометрів. Відстань чимала, але вона була під силу цим лицарям війни! Тим більше, що й не були вони звичайними піхотинцями, адже до переформуванням ця частина була повітрянодесантною бригадою. Крилатій піхоті й не таке під силу!

Коли настав ранок, полк раптово зупинився. Командири вишикували свої підрозділи уздовж лісової дороги. Оголосити ще не встигли, а стрій облетіла радісна звістка:

— Перемога! Перемога!!!

Довгоочікувана Перемога у Великій Вітчизняній, священній та кривавій війні, застала цих людей неподалік від берега Ельби, у чеському лісі, приблизно в ста кілометрах від Праги. Радість та сльози, крики й пальба з гвинтівок, пістолетів та автоматів перетворили все на справжню феєрію! Якби не знати, що війна вже позаду, то можна було подумати, що навколо — запеклий бій! Разом з усіма радів і молодий мінометник, заряджаючий червоноармієць Іван Слободянюк. 19-річний подолянин, який пережив окупацію, з радістю взявся за зброю після визволення рідної Вінниччини, і ось, нарешті, пройшовши пів-Європи, дочекався Перемоги!..

Не прийшлося Івану йти фронтовими шляхами від неймовірно важкого сорок першого року, року відступів та поразок, й до переможного сорок п'ятого. 23 травня 1944 року він став червоноармійцем. В боях він був всього півтора місяці. Але в яких!..

Після 130-годинного курсу початкової військової підготовки Іван разом з новобранцями був направлений не на захід, а на схід, до Красноярського краю. Ешелон зупинився на станції Клюквенна, неподалік від міста Уяр. Усі призовники дивувалися, що потрапили так далеко від фронту:

— Напевно, Гітлеру вже зовсім капут, а нас на Японію націлять, — подейкували вони.

Червоноармієць Іван Слободянюк став курсантом навчального мінометного батальйону 36-го запасного полку.

Одного дня, вишикувавшись на плацу, побачили багато офіцерів із синіми околишами на кашкетах. «Наче льотчики», — пролетіло строєм. А ці «льотчики» запропонували молодим бійцям кожному стрибнути з високої дерев'яної трибуни на стройовому плацу, і при цьому — втриматися на ногах, не впасти. Це було нелегко, адже у запасних частинах в тилу тоді недоїдали, а іноді навіть траплялися запаморочення від хронічного недоїдання... Іван стрибнув, трохи не втримав рівноваги й приземлився на коліна.

— Піде! — сказали сині кашкети.

Усіх, хто пройшов відбір у десантники (а йшлося не лише про стрибок із трибуни, а й освіту не менше 7 класів, загальний фізичний розвиток тощо) завантажили у 3 товарні вагони, і команда вирушила в путь. До Киржача Владимирської області...

На той час тут дислокувалася 25-та повітрянодесантна бригада. Вона була виведена з Румунії на переформування. Першим враженням стали показові стрибки з парашутом для молоді, під час яких двоє бувалих фронтовиків розбилися... Можна лише уявити, як почували себе молоді солдати — боялися стрибків і літаків взагалі! Лише почувши запах бензину марки Б-70, згадує ветеран, хлопці ціпеніли від жаху...

Іван спочатку потрапив до мінометної роти. Новим підрозділом для нього став 4-й парашутно-десантний батальйон, яким командував його земляк, старший лейтенант Кузьма Ковальчук.

Розпочалася десантна наука. Стрибали з літака ТБ-3 з парашутами ПД-41.

— Страшне лахміття, — пригадує Іван Васильович. — Укладка взагалі нікуди не годиться, тому й розбивалися часто...

Розпочався 1945 рік. Хлопці шкодували, що так і не встигнуть на фронт. Та доля розпорядилася інакше. Несподівано бригада була переформована у 356-й гвардійський стрілецький полк 107-ї гвардійської стрілецької дивізії 39-го стрілецького корпусу. Свій перший бій полк прийняв 16 березня під угорським містом Секешфехервар, яке декілька разів переходило з рук в руки, і де бої йшли особливо криваві й жорстокі. Гарні й мальовничі, в цьому Іван переконався після війни, місця неподалік від озера Балатон були наповнені ріками брудної березневої води навпіл із кров'ю! Тоді, згадує ветеран, німці перекинули з Франції до Угорщини 11 свіжих танкових дивізій, аби виправити становище. Замість мальовничих краєвидів навколо — обгорілі коробки танків і трупи, трупи, трупи... Наші, німецькі — все перемішалося!

На світанку, після безперервного грому довгої артпідготовки крилата піхота в загальновійськовому обмундируванні пішла в атаку. Важкий міномет тягати на собі було нелегко! Він важив 19 кілограмів, та ще й чотири міни тягав за собою заряджаючий, по 3,2 кілограма кожна!

Радість та сльози, крики й пальба з гвинтівок... Якби не знати, що війна вже позаду, то можна було подумати, що навколо запеклий бій!

Після звільнення міст Секешфехервар та Папа пішли далі, в Австрію. Звільнили Вінер-Нойштадт, Баден та багато дрібних міст та містечок. 13 квітня взяли древній Відень, австрійську столицю!

А 26 квітня червоноармієць Слободянюк був поранений. Це сталося на чехословацько-австрійському кордоні. Два осколки прошили обидві кисті, а третій — каску... Легке поранення плюс контузія, але бої були настільки гарячими, що Іван залишився в строю.

У складі військ корпусу дивізія визволила міста Чеське Будейовіце, Тин, Табор. Зустрівши Перемогу, ще до 10 червня полк дислокувався в лісах у 100 кілометрах від Праги, відловлюючи недобитих нацистів та займаючись плановою бойовою підготовкою. А потім — піший марш назад, в Угорщину. За 40 днів подолали відстань майже в тисячу кілометрів!

Під Будапештом полк став табором у незвичному й гарному лісі, де росли самі акації. Викопали землянки, зшивали по декілька плащ-палаток, аби розбити намети. Навіть криницю зробили! І у таких умовах прожили понад півроку. Лише в перших числах лютого 1946 року ешелонами дісталися румунського Галаца, звідки, через Одесу, до Білої Церкви — пункту майбутньої дислокації.

Декілька років служби, навчальна частина, повернення молодшим сержантом до рідного полку — все це промайнуло, як один день. Серед трьох найкращих сержантів потрапив на офіцерські курси в Тюмень.

Полк передислоковували декілька разів, і завжди після навчання офіцер Слободянюк повертався до рідної частини, у якій воював. Тут він служив від 1944 до 1958 року.

Потім старшим офіцером мінометної батареї проходив службу у Псковській області, заступником комбата — в Кіровабаді, командиром альпіністської роти (офіційно вона була парашутно-десантною, але специфіка — гірська) — у Кутаїсі, начальником служби повітрянодесантної техніки полку та старшим інженером з експлуатації повітрянодесантної техніки дивізії — знову в Кіровабаді.

У 1978 році, з вислугою 35 календарних років та загальною вислугою в 52 роки, підполковник Іван Слободянюк звільнився в запас. На той час за його плечима було 967 стрибків із парашутом з літаків ТБ-3, С-47, Лі-2, Іл-12, Ту-4, Ан-8, Ан-12 та Іл-76. А на грудях — ордени Червоної Зірки та Вітчизняної війни 2 ступеня, дві медалі «За бойові заслуги» та ще півтора десятки медалей. Декілька років тому до нагород полковника у відставці Слободянюка додався й орден «За мужність».

На свої 85 років Іван Васильович аж ніяк не виглядає: все життя займається спортом, не палить та ніколи не зловживав спиртним! Він досі із легкістю долає високі поверхи та досить значні відстані! Словом — справжній десантник!

Олексій ТРИГУБ
Фото з сімейного архіву
Івана Слободянюка

12 травня — Міжнародний День медичних сестер

«Я ТУТ, СЕСТРИЧКО!»

Тисячі бійців на фронтах Великої Вітчизняної і у «гарячих точках» в повоєнні роки залишилися живими лише завдяки героїзму та самопожертві наших медичних сестер

Зовсім різні жінки стали героїнями цих нарисів. У кожної по-своєму склалося життя. Але так багато спільного у їхніх долях. Війна стала переломним моментом у їх житті. Адже будь-яка війна апріорі суперечить жіночому єству. Але, добровільно беручи в ній участь, ці жінки сповна відчували свою необхідність знаходитися в тих екстремальних умовах, коли щодня били по людях фашистські чи душманські кулі, міни, снаряди...

Може, комусь це твердження видасться спірним. Але мій невеличкий журналістський досвід привів до висновку, що про війну з її жахами охоче згадують чоловіки. Жінки ж чомусь ці спогади ховають так далеко в пам'яті, що до них важко дістатися.

— Не хочу я про все це згадувати знову, — почув я від жінки, що пройшла медсестрою через афганську війну. — Не можу ятрити старі рани. Надто важкі спогади.

...Антоніна Макарівна Макаренко, старший підпоручик Війська Польського, на зустріч зі мною погодилася. Однак розповіла вона не стільки про саму війну, скільки — про друзів, яких здобула на ній, про чоловіка — старшого лейтенанта Микиту Івановича Макаренка, командира прикордонного загону, шлюб з яким не змогли порушити навіть роки війни. Розмовляли ми і про сьогоднішнє життя, про відношення до ветеранів Вітчизняної війни. І чим далі тривала наша розмова, тим більше я дивувався життєстійкості цієї літньої жінки, її оптимізму. Мабуть, саме це допомагало їй жити, долати труднощі, на які доля не поскупилася.

...У травні 1938 року Антоніна Макарівна закінчила Вітебську фельдшерсько-акушерську школу і була направлена в місто Гусятин Тернопільської області, де дислокувався один з прикордонних загонів. Саме там 22 червня 1941 року молоде подружжя Макаренків готувалося відсвяткувати день народження Антоніни. Але вранці почалася війна.

Молодість страху не знає... І двадцять вісім медсестер та санітарок евакогоспіталю № 2896 вирушили зустрічати перших поранених. В дорозі поїзд обстріляли німецькі літаки: Антоніна не постраждала, але четверо її знайомих молодих дівчат загинули, ще шістьох було поранено.

Та до всього людина звикає. Звикла й Антоніна до обстрілів евакопоїздів і наметових містечок, де рятувала життя пораненим бійцям, до безсонних ночей на чергуваннях, до виснажливих маршів по розбитих бомбами та непогодою шляхах війни. Антоніна Макарівна розповіла мені стару, як світ, військову істину: рани солдатів та офіцерів під час наступу своїх військ загоюються швидше, ніж коли перемагає ворог і армія залишає рідні міста та села.

А ще вона згадала про те, що відчуває жінка-санінструктор у ту секунду, коли тіло пораненого червоноармійця, якого довго тягнеш на собі з-під обстрілу і «рідні» окопи вже ось-ось поруч, раптово стає важчим...

— І вже розумієш, що «не дотягла» і треба повертатися назад за іншим, який ще стогне: «Я тут, сестричко!». Звичайно, страшно, — каже вона. — Йде бій, стріляють звідусіль, але призвичаїлася не панікувати.

А ось до смертей, на які за ту війну надивилася ця мужня жінка, призвичаїтися так і не змогла. З хвилюванням пригадує 1944 рік, бої у Прусії, коли місцевість переходила за добу по кілька разів то до радянських військ, то до німецьких.

— На тій смузі було так багато мертвих та важкопоранених, що... — Антоніна Макарівна замовкає. А коли трохи заспокоїлась, продовжує — ...Поранені, щоб вижити під обстрілами, ховалися, використовуючи найменші укриття. Траплялося, що поранений втрачає свідомість, і вже не зрозуміти, живий він там у схованці, чи мертвий. У нас була німецька вівчарка Грета, з нею ми виповзали на ту смугу рятувати наших. Саме вона в темряві, в диму допомагала нам розшукувати поранених. Ми з подругами Грету дуже берегли, іноді прикриваючи її собою від куль...

Перемогу Антоніна Макарівна зустріла у Берліні старшим фельдшером 149-ї окремої стрілецької роти. У неї багато нагород, але найкращою вона жартома називає свого чоловіка, Микиту (на жаль, вже покійного), з яким прожила майже 57 років. Після війни жінка не покинула армійську службу, прослуживши 48 років у медичній частині Васильківського авіаційного технічного училища.

* * *

— І справді, не старіють душею ветерани Великої Вітчизняної, попри роки, хвороби і втрати. Можна тільки позаздрити їхній енергії.

— Та ми не заздрісні, — каже колишня медсестра Тамара Булах, яка працювала за контрактом два роки в Демократичній Республіці Афганістан. — Ми їх дуже любимо і глибоко поважаємо. Хоч зустрілися з війною віч-на-віч у різні часи і належимо до різних поколінь, але відчуваємо щось таке, що іншим, хто не пройшов крізь подібне, не відоме. Це зріднило нас назавжди.

Тамара Василівна працює у відділі медико-статистичної інформації військово-медичної служби частини. Свого часу добровільно поїхала до Афганістану. Мріяла вчитися далі, тож хотіла набути безцінного практичного досвіду операційної медсестри... Та саме Афганістан зламав медичну кар'єру талановитої дівчини: пробувши там два роки, вона більше не змогла працювати в операційній...

— Афганістан — він на все життя,— розповідає Тамара Василівна. — Той, хто побував там, стає іншою людиною, для якої цінність життя, гідність та пам'ять — категорії особливі... І через те мене засмутило, як показані дівчата в фільмі «Дев'ята рота». Фільм хороший, без фільшивої патетики, війна в ньому не прикрашена. Наревілася я, дивлячись на екран... А ось дівчата в ньому усі якісь розпусні. Звичайно, усілякі були, але чому саме на таких зроблено акцент? Це ображає.

— Повернулася я після Афганістану на попереднє місце роботи в ЛОР відділення, — продовжує свої спогади Тамара Василівна. — І ось перша п'ятихвилинка. Знаєте, яке питання порушували на ній? Обурювалися тим, що, бачте, санітарка не помила вікно в туалеті... Після побаченого «за річкою» — для мене це був шок. Невже ці дрібниці важливіші за життя та здоров'я людей?

Я гортаю безцінні реліквії — чорно-білі фото з «Афгану». Тамара Василівна зберігає їх не у звичайному альбомі, як у всіх, а в медичному поліетиленовому пакеті для назогастрального зонду тих часів. У Союзі цей прилад був дефіцитом. То ж ця річ є своєрідною символікою тієї війни. Фото Тамара Василівна виймає раз на рік, не частіше, бо пробуджують спогади, а вони — важкі...

Афганістан... Коли у 84-му приземлилися в Кабулі, стояла 50-градусна спека. Але невдовзі виявилося, що справжня спека їх чекала попереду. В Пулі-Хумрійському гарнізоні Калатайської долини, куди потрапила Тамара Булах, на асфальті обвуглювався папір. Єдина краса — у квітні долини цвітуть червоними, як кров, маками.

Антоніна Макаренко з донькою

Антоніна розповіла, що рани наших солдатів під час наступу військ загоювалися швидше, ніж коли ми відступали, залишаючи рідні міста та села.

Саме такі мальовничі місця часто мінували душмани. Мінно-вибухові поранення — найчастіші випадки, з якими привозили людей до Пулі-Хамрійського військово-польового госпіталю. Часто жертвами своїх співвітчизників ставали афганські дітлахи. Важко було дивитися на понівечені дитячі тільця. До цих діток особливо тепло ставилися наші поранені солдати: малюків без ніжок вони носили на руках дивитися мультики. Придумували якісь дитячі забавки. Афганські діти дуже швидко запам'ятовували нашу мову. Загальним улюбленцем був Арунчик. У той момент, коли він запускав свого повітряного змія, гвинт гелікоптера заплутав мотузку, відрізавши дитині ніжку. Малий мужньо тримався на всіх медичних процедурах, майже не плакав і не стогнав.

Доводилося рятувати життя і пораненим душманам. Вони виявлялися живучішими за наших хлопців, ніби гори і ця неродюча, гаряча, але рідна для них земля рятувала своїх.

Начальник хірургічного відділення Віктор Іванович Нікітін, як справжній «профі», вимагав, щоб операційна сестра мала відповідний фаховий рівень. І Тамара вчилася. Приміром, під час операції вона мусила миттєво вгадувати, який інструмент у цю секунду потрібен хірургу.

— Саме там я навчилася по-справжньому любити життя і цінувати людей. Та я в кожну рослинку була закохана. Біля госпіталю ми з дівчатами-медсестрами розбили розарій, поливали ті кущики привозною водою і раділи кожному бутончику, наче діти!

А свої люди ставали ще ріднішими на чужині: кожна смерть нашого солдата чи офіцера у госпіталі була особистою трагедією. Лише на третю добу зі спеціально викопаного льоху (холодильників не було) мертві тіла у пакетах з фольги відсилали в Кандагар, а звідти вони вже летіли «тюльпаном» у цинкових домовинах... З тих часів фольга для Тамари асоціюється зі смертю...

Дотепер, буває, у сни приходять жахи, наче вона чергує по госпіталю, привозять і привозять поранених і... вона нічого не встигає! Але лунає будильник. І починається новий мирний день. Закрадається думка: «І що ж ти взяла з Афганістану, Тамаро? Пам'ятаєш, як тобі закортіло добровільно туди піти?

Тамара Булах. Афганістан 1984 рік

На Скнилівському аеродромі дівчину до Іраку проводжали батьки та подруга. В Ірак за контрактом полетіла на посаду анестезіолога.

— Перед вильотом батьки удачі не бажали, бо вважали, що то погана прикмета, — розповідає Ольга. — Мати плакала, а батько просто сказав: «Бережи себе...» .

Під час місії вона разом з іншими медсестрами працювала день і ніч на чергуваннях. Ця війна перевернула всі усталені уявлення про ведення бойових дій. Ніякої тобі лінії фронту. Хусейна переможено, але небезпека всюди. За кожним пагорбом. Не збагнеш, де свої, а де — супротивник. Вчора ти надавала йому допомогу як місцевому жителю, а завтра він зі своїми друзями-терористами обстрілює наше наметове містечко чи наш патруль. Якщо у взаєминах з іракцями все було непередбачуваним і вкритим мороком, то у своєму середовищі кожний день виявляв, хто є хто. Чергувань було багато. Спали дівчата в наметах по черзі. В середньому на їх медичну частину випадало по дві-три операції на тиждень: були і осколкові поранення, і шлункові розлади. Найстрашніше, що вона згадує — іракця з відірваними вибухом руками та ногами. Це було під час боїв в Аль-Куті, коли загинув наш контрактник Сергій Андрійчук і ще багато наших хлопців було поранено.

На чужині свої люди ставали ще ріднішими: кожна смерть нашого солдата чи офіцера у госпіталі була особистою трагедією.

Зараз ми сидимо у стерильно чистому кабінеті Ольги. Вона і тепер працює анестезіологом.

Сьогодні Ірак згадується як жахливий сон. Але вона не шкодує, що добровільно прирекла себе на ті випробування. Бо саме через них виявляється сутність людей, котрі тебе оточують. А головне, ті випробування дали їй змогу відчути ціну справжньої дружби, що буде тривати завжди. Згадує, як приходили до них хлопці пити чай. Дівчата знають, що вони йдуть потім на важке патрулювання, хоч про це не сказано ані слова. Жартували хлопці, що ці чаювання для них немов талісман: добре почаювали — повернуться живими і неушкодженими.

— Якою була, так би мовити, формула взаємин між жінками та чоловіками? — запитую Ольгу.

— А формула загальновідома: чоловік ставиться до жінки так, як вона того хоче і дозволяє. Це аксіома. Коли війна спонукає до жорстокості, злоби, то наша присутність ті страшні речі послаблює, а іноді взагалі тільки жінка може зупинити те, що калічить і розлючує чоловічу душу. Я на власні очі бачила і не забуду ніколи ту повагу та вдячність до тих, хто був з ними поруч і робив усе, аби хоч трішечки полегшити життя. І що тепер?». І сама собі відповідає: «Але ж набула я там справжніх друзів. Мудрість житейську, безкомпромісність характеру і поважливе ставлення до життя. До земного і вічного...».

* * *

— Для мене мої Олена, Саша, Ніна, Неля і інші дівчата — найрідніші. Кожна з нас знає, що в скруту ми можемо спертися одна на одну. І нехай тепер ми не так часто зустрічаємося, як раніше, — у кожної сім'я, робота, домашні клопоти. Але ниточка, яка нас зв'язує, не стає тоншою, бо там, в Іраці, пройшли ми випробування на людяність, — говорить тендітна невеличкого зросту дівчина. Одразу приходить думка: — «Хто ж таку красу відправив на війну?». Не жінка, а квітка. Рожеві щоки, що так пасують білявці (на іракських фото вона — білявка, а зараз — темно-русява), сіро-голубі очі, красиві губи, де сховалася сумна посмішка. Ольга Германчук, піймала мій погляд, розповідає:

— Заходжу я у салон маршрутки і показую своє «іракське» посвідчення. Бачили б ви, як визвірився на мене водій: «Це ти учасник? Люди, ви тільки погляньте на цю квітучу молодицю? За скільки ти собі цю книжечку купила?..» З того часу я намагаюся не користуватися пільгами в маршрутці, — ронить жінка з такою сяйно-сумною неповторною посмішкою.

Ольга Германчук в польовому госпіталі. Ірак. 2006 рік

...Дружбу зі «своєю сестричкою» мій дід зберіг на все життя. Фактично та сестричка врятувала йому життя другий раз вже після війни, в 1947 році, коли на Україні лютував голод. Щоб прогодувати молоду сім'ю дідусь важко працював — вантажів вагони і у нього знову відкрилася рана. Дізнавшись про це, сестричка поштою надіслала йому рецепт як лікуватись від такої недуги. І дідові він допоміг. Якось, згадуючи про це, він мені, на той час курсанту військового училища, так просто й сказав: «Не було б мене — не було б твоєї матері, а отже, не було б і тебе».

І до того, що написано у цих коротеньких нарисах, хочу додати слово онука, чий дід був врятований у 44-му під Кенігсбергом саме завдяки медичній сестрі, яка витягла його, важко пораненого, на собі з-під куль. Спасибі, дорогі бойові подруги, що були там разом з нашими дідами. За кожне врятоване життя. За те, що послаблювали важку тугу за домом і вчасно підтримували душу, не даючи їй скотитися у прірву від нелюдських страждань!

Юрій ЛАВРОВ

«НАШІ ШАНА І ВДЯЧНІСТЬ — БЕЗМЕЖНІ»

Турбота про ветеранів Великої Вітчизняної війни була і залишається одним з головних пріоритетів Міністерства оборони України і, зокрема, військових медиків

Кожен прожитий день віддаляє нас від травня 1945–го, все меншає серед нас тих, хто 66 років тому зламав хребет фашистському звірові. Але, на щастя, ще є люди, яким маємо завдячувати своїм життям, люди, завдяки яким постала незалежна Україна. Незважаючи на поважний вік, сивочолі солдати і сьогодні займають активну життєву позицію, беруть участь у вихованні молодого покоління.

Проблем у ветеранів сьогодні багато. І все ж держава, незважаючи на складне фінансово-економічне становище, намагається полегшити їхнє життя. Наприклад, 2010 року Кабінет Міністрів України, у порівнянні з минулими роками, збільшив суми одноразової фінансової допомоги ветеранам Великої Вітчизняної війни, а також прийняв рішення про поступове збільшення пенсій. А ще Уряд виділив майже 230 мільйонів гривень на забезпечення колишніх фронтовиків-інвалідів житлом і автомобілями.

Останнім часом склалася плідна співпраця Організації ветеранів України з Міністерством оборони України: фронтовиків часто можна побачити у військових частинах, військово-навчальних закладах, де вони зустрічаються з вояками, розповідають їм про далекі події, доносячи до молодих людей правду про те, що відбувалося на українських теренах в ті грізні роки.

Слід додати, що співпраця не обмежується лише столичним гарнізоном. Наприклад, у військовому містечку на Полтавщині діє ветеранська організація, яку очолює колишній офіцер Віталій Булигін. Особливо міцні зв'язки ветерани встановили з воїнами частини, якою командує полковник В. Дейнега. Саме за активного сприяння військових тут створено музей, експонати якого розповідають про минуле полку.

Міністерство оборони України вишукує будь-яку можливість, щоб допомогти ветеранам Великої Вітчизняної війни

— У нас лікуються ветерани та інваліди війни, — розповідає начальник Головного військово-медичного клінічного центру Міністерства оборони України — Головний військовий клінічний госпіталь генерал-майор медичної служби професор Михайло Бойчак. — Наприклад, лише минулого року кваліфіковану медичну допомогу отримали понад 789 ветеранів війни, а до військової поліклініки звернулося майже 5 тисяч осіб. Якщо говорити мовою цифр, то за 2010 рік на стаціонарне лікування та надання допомоги ветеранам в амбулаторних умовах було витрачено майже півтора мільйона гривень.

Не зайве нагадати, що на базі лікувального закладу вже понад 10 років для ветеранів Великої Вітчизняної війни працює госпіталь «Печерський», розрахований на 44 ліжко-місця і який від дня заснування очолює полковник медичної служби у відставці Микола Найєр.

— Свого часу, коли я був депутатом Печерської районної ради у Києві, до мене часто зверталися жителі району з числа ветеранів Великої Вітчизняної з проханням допомогти «поправити здоров'я», — розповідає заступник начальника Центру з виховної роботи полковник Геннадій Перов. — І саме тоді виникла ідея: спільно з місцевою владою району створити на території нашого Центру мінігоспіталь для ветеранів Печерського району. Не вдаватимусь в подробиці реалізації цього проекту, а скажу лише, що за час його існування медичну допомогу тут отримали близько 6 тисяч чоловік. До речі, в урочистостях з нагоди відкриття госпіталя брав участь тодішній прем'єр-міністр, а нині Президент України Віктор Янукович.

— Я зобов'язаний військовим медикам своїм життям, — говорить майор у відставці, учасник Курської битви Михайло Коваль. — До цього я кілька разів знаходився у кардіологічному відділенні обласної лікарні, але стан здоров'я не покращувався. А ось фахівці госпіталю зуміли мені допомогти, за що я їм щиро вдячний.

Такі ж відгуки я почув і від Миколи Назара, Ілларіона Микитенка, Степана Курлика, Анатолія Фоміна, Лариси Кочергіної та багатьох інших ветеранів війни.

Розповідаючи про допомогу, яку надає ветеранам оборонне відомство, не можу обійти увагою акцію із зубного протезування, ініційовану Асоціацією імплантологів України. Першими на неї відгукнулися саме військові стоматологи, і стартувала вона у Головному військово-медичному клінічному центрі Міноборони України. Командування Центру зуміло організувати на належному рівні роботу 40 медичних бригад, які впродовж лише одного дня надали 62 ветеранам допомогу з імплантації зубів.

Сергій ЗЯТЬЄВ

За роки війни військовий кореспондент Євгеній Халдей не зробив жодного пострілу. Проте він і його «зброя» — «Leica» — завжди були у вирі найвизначніших подій в історії Великої Вітчизняної війни

«Людина, яка дивиться на життя через об'єктив фотоапарата, завжди, за великим рахунком, дивиться через нього в історію...».
К. Симонов

Напередодні Дня Перемоги у головному приміщенні Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» до 66-ї річниці Перемоги відкрито фотодокументальну виставку — «Євгеній Халдей. Митець, воїн, людина», що розповідає про життєвий і творчий шлях одного з найвідоміших радянських фотолітописців.

Ім'я Євгенія Халдея, військового кореспондента ТАРС, відомі небагатьом. Але його фотографії знають у всьому світі. Популярність прийшла до нього як до військового фотокореспондента: фотознімки Євгенія Халдея обійшли увесь світ і опубліковані як ілюстрації у незліченних підручниках, документальних книгах, енциклопедіях. Починаючи з кадру, що відобразив москвичів, які слухають по радіо урядове повідомлення 22 червня 1941 року, і закінчуючи славнозвісним знімком «Прапор Перемоги над Рейхстагом».

Фотодокументи з родинного архіву автора та фонду Меморіального комплексу відтворюють унікальні за своїм змістом та історичні події з життя країни, зокрема, періоду Великої Вітчизняної війни.

Вперше на огляд громадськості представлено близько 200 найкращих фото з доробку майстра, а 30 з них оприлюднено вперше. Понад шістдесят фото з родинного альбому, а також бойові нагороди, відзнаки за творчість, службові посвідчення та посвідчення до нагород, одна з яких — Лицарський орден в галузі літератури і мистецтва (Франція), записники воєнного часу, фотодокументи, фотоапарати «Leica» та «Speed Graphic» з фотокасетами у затертій фронтовими дорогами кофрі, а також наочні свідчення 80-річного життєвого і творчого шляху Євгенія Халдея.

Євгеній Ананійович Халдей зробив свій перший знімок у 13 років саморобним фотоапаратом. З 18 років працював фотокореспондентом. З 1939 року — кореспондент «Фотохроніки ТАРС». Знімав Дніпробуд, робив репортажі про передовиків праці. Майстерність митця зберегла для нащадків неперевершені миттєвості встановлення Прапора Перемоги над Рейхстагом, історичного Параду Перемоги; підписання Акта капітуляції фашистської Німеччини, конференції керівників союзних держав у Потсдамі, засідань Паризької наради міністрів закордонних справ. На Нюрнберзькому процесі як речові докази були використані фото Євгенія Халдея. Після війни митець створив неповторну галерею образів фронтовиків під час мирного життя.

«...Важко перерахувати кількість зроблених мною знімків, але всі вони були зроблені, щоб їх побачили мільйони. А для цього довелося багато об'їздити, багато недоспати, знову і знову долати труднощі», — такі післявоєнні спогади із особистого щоденника Євгенія Ананійовича.

Ідея створення цієї фотовиставки належить колекціонеру і досліднику Олексію Шереметьєву. А її втілення стало можливим завдяки плідній співпраці співробітників Меморіального комплексу з майстром ще за його життя, а також за сприяння Анни Халдей, дочки митця, яка виявила неабияку зацікавленість в організації подібної широкомасштабної виставки саме в Україні, на батьківщині фотомитця.

— Нарешті здійснилася мрія мого батька, аби на його історичній батьківщині була фотовиставка — наголосила під час її відкриття Анна Халдей. — Він дуже любив героїв своїх фотографій і прожив щасливе життя, попри та всупереч всьому, бо займався улюбленою справою.

В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Фото Євгенія Халдея

«Прощання слов’янки». Фото Сергія Попсуєвича